

Dosya / s.68 - 93 **mesafe** Bahar | 2010 -

Rizgarî'nin Sosyalist Hareket ve Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesindeki Yeri Üzerine Bir Deneme -I-

Recep Maraşlı

Ülkemizin, toplumumuzun oldukça dinamik bir siyasal yaşamı var. Son otuz yıl içerisinde gerek sosyalist siyasal mücadele ve gerekse ulusal kurtuluş hareketi alanında pek çok örgütsel yapı, hareket veya akım ortaya çıktı, gelişti, güçlendi veya zayıflayıp sahneden çekildi. Kimi zaman oldu ki ideolojik ve siyasal bölünmelerin hızı içinde, kimin, neden, nasıl birbirinden ayrıldığı tanınamaz hale geldi. Günümüzde bunların bir kısmı hem ideolojik hem örgütsel yapılar olarak transformasyona uğramış durumdadır; bir kısmı gelenek ve iddialarını sürdürme çabası vermekle birlikte krizlerini aşabilmiş değil; bir kısmı ise artık kimse tarafından hatırlanmıyor bile...

70'li yıllardan 2000'lere uzanan bu yoğun siyasal hareketlilik içerisinde çeşitli roller üstlenen bu yapıların irdelenmesi, hem bugünü açıklamaya yarayacak önemli veriler sunabilir, hem de sosyalist hareketin küresel ölçekteki siyasal ve örgütsel krizlerinin aşılması bakımından bu deneyimlerden yararlanılabilir.

70'li yılların sonuna doğru *Rizgarî*¹ dergisi etrafında kümelenen; 80'li yıllarda "Kürdistan Komünist Partisi İnşa Örgütü" [KKP-İÖ] olarak; 90'lı yıllarda ise "PRK/Rizgarî"² adıyla ve programını yenilemiş olarak devam eden siyasal hareket ve örgütlenmenin incelenmesi de bu bağlamda yararlı veriler sunabilir.

Kürt ulusal demokratik hareketini sadece PKK veya onun yasal düzeyde temsilciliğini yapan partilerden ibaret zanneden, ondan öncesini ve onun dışındaki yapılanmaları bilmeyen günümüz kuşakları için de bir tarihsel ilgi uyandırabilir.

Bu makale bir "Parti Tarihi" anlatma çabası olmaktan özellikle kaçınacaktır. "*Parti Tarihi*" kavramı sosyalist literatürde, bürokrasilerin "resmi tarih, resmi ideoloji" oluşturma süreçlerini anımsatan netemeli bir içerik taşıyor. Sonraki yıllarda eğer iktidara gelme ve iktidarda kalma başarırsa "Parti Tarihleri" dogmalarla tahkim edilmiş resmi tarihlerin temel taşı olmaktadır.

Kuruluşu da dâhil olmak üzere Rizgarî hareketinin içinde olan biriyim. Örgütün çeşitli kademelerinde ve sorumluluk mevkielelerinde görev yaptım. Kendi siyasi hareketi veya örgütü hakkında tarihsel bir metin denemeye kalkışmanın birçok risk taşıdığına farkındayım. Kendi kişisel tarihimin de çok büyük bir bölümünü kapsayan bu süreçle ilgili olarak arama nesnel bir mesafe koymak oldukça zor olabilir. Daha başından okuyucuyu bu yanılla uyarmakta fayda görüyorum.

Yine de böyle bir metin için beni cesaretlendiren şeyler de var: İlki, şu anda ve yaklaşık 7-8 yıldır örgütün dışındayım; örgütsel bir konumu savunmak ve sürdürmek adına düşülebilecek yanlılıktan, duygusallıktan kaçınmak için epeyce bir mesafe kazandığımı düşünüyorum. Diğeri ise bizi ne kadar acıtırsa acıtsın nesnel bilgiye olan saygıma güveniyorum. Tabi yine de okuyucu bu satırların kendisini de anlatan birine ait olduğunu sürekli hatırd tutmalıdır derim.

"Önce" Neler Vardı?

Yakın dönem Kürdistan tarihi söz konusu olduğunda bunun hemen hemen "PKK ile bağlantılı bir tarih" olarak ele alındığı birçok metin bulunuyor. Bu metinlerin ortak noktalarından biri de "PKK'nin öncesi" bulunmadığıdır. "Öncesizlik" iddiaları hem Kürdistan gerçekliğine, hem de tarihin mantığına

¹ Kürtçe, [Kurmanci] "Kurtuluş" anlamına gelmektedir.

² **PRK - rizgarî**; "Partiya Rizgarîya Kurdistan = Kürdistan Kurtuluş Partisi", kısaca "Rizgarî" olarak anılmaktadır.

aykırıdır. Hiçbir olgu tarihe "vahiy" yoluyla girmez... Her şeyin mutlaka kendisini var eden bir öncesi, önkoşulları vardır ve bir "sonrası" da olacaktır. Ve yine her olgunun kendisini diğerlerinden, öncekilerden/sonrakilerden ayırt eden niteliksel özellikleri vardır.

Yakın tarihimizi tanımlamak için ne Rizgarî'yi ne PKK'yi ne de bir başkasını "milat" almaya ihtiyaç yoktur. "Önce neler vardı?" diye sorarken herhangi bir tarihten gidebildiğimiz kadar geriye gidebiliriz. Sadece belirli bir örgütsel yapı ve onunla bağlantılı olarak tarihi izah etmeye çalışmak bir yana, coğrafyamızın çok uluslu, çok kültürlü, çok dinli heterojen toplumsal yapısı, süreçlerin sadece tek bir etnik çatışma çerçevesinde anlaşılamayacağını ortaya koyar. Bu vizyona fetih, işgal, çöreklenme ve yurt edinme süreçleri de dâhil olmak üzere çok yönlü siyasal çatışmaları ve sınıf mücadelelerini de eklemek gereklidir.

Ermeni tarihi bilinmeden Kürt tarihinin, Süryani tarihi bilinmeden Ermeni tarihinin, Yunan tarihi bilinmeden Ön Asya'nın ve bütün bunlar bilinmeden de Türk egemenliği tarihinin anlaşılamayacağını düşünüyorum. Bir diğerini ihmal eden, görmezden gelen veya sadece "düşman", "öteki" kategorisinde ele alan yazımların sürecin bütünün görülmesini engelleyeceğini düşünüyorum.

Söz gelimi 70'li yıllarda "sosyalist mücadele" ile "ulusal kurtuluş" mücadelesinin ilişkileri konusunda, onların sınıfsal önderlikleri ve tabanlarının eğilimleri arasındaki ilişkileri tartışırken Ermeni Taşnak ve Hınçak partilerinin pratiğinden tamamen habersiz oluşumuzun ne denli büyük bir eksiklik olduğunu çok sonra farkına vardım. Gerilla mücadelesinin "kırlardan kentlere doğru" mu yoksa "kentlerden kırlara doğru" mu yapılacağı, silahlı mücadelenin siyaseti hangi açılardan beslediği veya sıkıştırdığı konularını tartışırken; Latin Amerika, Asya veya Afrika'dan harıl harıl modeller ararken; aynı devlet aygıtına karşı mücadele etmiş, aynı topraklarda ve aynı toplumsal doku üzerinde gelişmiş olan "Balkan komitacılığı" veya "Ermeni fedai örgütlenmeleri"nden hiçbir haberimizin olmayışı gerçekten trajik-komik bir durumdur. Halbuki bu bilgiler ve belirlemelerin bilincinde olmak bir çok şeyin tekrarından, yanılıcılığından, tuzaklarından bizi koruyabilirdi.

Türk Solunun da kendi tarihini "Mustafa Suphi ve yoldaşları" efsanesinden geri götürmeyip, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki birçok modern düşünce akımının gelişmesine öncülük etmiş Rum, Ermeni, Bulgar birçok yerli halkın aydınlarını ve örgütlenmelerini es geçmiş olması da benzer bir "öncesizlik" hastalığına işaret ediyor.

Feodal Direnmeler

Kürt halkı "silahlı", "isyanı" ve "dağları" hep sevmiştir. Kürdistan tarihi silahlı direnişler, isyanlar ve katliamlarla doludur. Resmi tarih bunların tümünü birden "ayaklanma"/"isyan" olarak tanımlar. Kürt tarihçi ve politik yapıları ise tuttukları pozisyonlara göre; eğer Kürtlerin sürekli bir savaşım içinde oldukları ve hiç boyun eğmedikleri iddiasındaysalar hepsini "isyan, başkaldırı" veya "serhıldan" olarak; eğer Kürtlerin sürekli ezildikleri ve zulme uğradıklarını savunacaklarsa hepsini "direnme" veya "katliam" olarak tanımlama eğilimindedirler. Aradaki önemli tanım ve nitelik farkları çoğunlukla propaganda ve ajitasyon diline kurban gitmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Tanzimat sürecinde, 1500'lü yıllardan o zamana kadar özerk bir yaşam sürdürmüş olan Kürt Beyliklerini merkezi otoriteye bağlamak için yürüttüğü birçok askeri sefer vardır. Bunların bazıları başarılı, birçoğu ise başarısız olmuştur. Tüm 19. yüzyıl boyunca (1806-1878) meydana gelen bu çatışmaları Kürt siyasi tarihi açısından feodal nitelikli direnmeler dönemi olarak tanımlamak mümkündür.

Osmanlı Merkezi Otoritesiyle İttifak

"Bavê Kurdan"³ Sultan Abdülhamit ise kendi iktidarı döneminde (1878-1908) farklı bir politika izleyerek Kürt beyliklerini yeniden kazanma yoluna gitti. Onların yerel otoritelerini güçlendirdi; "Hamidiye Alayları" adı verilen özel birlikler oluşturarak hem gelişen Ermeni ulusalçılığını engellemeyi, hem de aşiretlerin merkezi otoriteye daha güçlü bağlanmalarını amaçladı. Osmanlı yapısını korumak için yerli Hıristiyan halkları öteleyen bir İslam eksenini oluşturmaya çalışıyordu.

Kürt egemen sınıfları ile Osmanlı yönetici sınıfı arasındaki bu ittifak, İttihat ve Terakki döneminde devam etti. Kemalist iktidar, 1919-23 döneminde Osmanlı topraklarının Türk ulus devletine çevrilmesi sürecinde de bu ittifaktan yararlandı. Bu zaman aralığında çeşitli Kürt örgütlenmeleri ortaya çıkmış, kültürel talepler dile getirilmeye başlanmışsa da merkezi otorite ile bir çatışma değil bir uyum arayışı söz konusudur. Kaldı ki, Osmanlı devleti Ermeni ve Süryanilerin tasfiyesinde bu ittifaka yaslandığı gibi Simko hareketini Asurilere ve İran'a, Berzenci hareketini ise İngiltere'ye karşı desteklemekteydi.

³ "Bavê Kurdan = Kürtlerin babası"

Kürt aydınlarının, ulusal örgütlenmelerin⁴ ve bazı feodal önderliklerin merkezi otorite ile kopuşmaya başlamaları Türk ulus devletinin kurulmaya başlamasıyla birlikte söz konusu olmuş; çatışmalar, direnme ve isyanlar bu süreçte birlikte ortaya çıkmıştır.

Ulusal Başkaldırı ve Direnmeler

Modern anlamda talepleri ve duruşu itibarıyla ulusal nitelikleri olan ilk Kürt isyanı 1919–21 Koçgiri hareketidir diyebiliriz.⁵ Koçgiri bölgesindeki Zaza ve Alevi Kürt aşiretler 1919–22 yılları arasında Kemalist Ankara hükümetine karşı savaşarak, ulusal haklarının tanınmasını talep ettiler. Hareket iç bölünme ve yeterli destek görmemesi nedeniyle yenilgiye uğradı. Dersim'deki Kürt aşiretlerin önderleri sonuçta Ankara hükümetini desteklediler

1925"Şeyh Said ayaklanması", özünde "**Azadî**" örgütü tarafından hazırlanmış geniş ölçekli bir ulusal isyan hareketiydi. Örgütsel bağları ve önderliğinden kopartılarak erken "patlaması" sağlanılmış; isyan direnişe, direniş de yenilgi ve katliama "tedip ve tenkil" e dönüşmüştür.

Aralarında Osmanlı ordusunda görev yapan Kürt kökenli subayların da bulunduğu, Kürt aydın ve yerel önderlerince kurulan Azadî Cemiyeti (Hizbê Azadîya Kurdistan), Ankara hükümetini Kürt ulusal haklarını tanımaya zorlamak için genel bir hareket planladı ise de hazırlıkların istihbaratını alan hükümet Cibranlı Halit Bey gibi hareketin önde gelen isimlerini tutuklamaya başladı.⁶ Bunun üzerine 1924 yılında Beytüşşebap'ta Nasturilere karşı yok etme hareketi yürüten ordu birliklerindeki aralarında General İhsan Nuri'nin de bulunduğu Kürt subaylar isyan ederek dağa çıktılar.⁷

Önderleri dağıtılmış olmasına rağmen isyan bölgesini ele geçirmek isteyen hükümet birlikleri ile isyancı aşiretler arasında çatışmalar oldu.⁸ 1925'te Piran'da başlayan isyan sonucu Kürt birlikleri Elazığ ve Diyarbakir başta olmak üzere birçok kent ve kasabayı ele geçirdiler. Ne var ki sonuçta Türk ordu birlikleri kanlı biçimde isyanı bastırdı. Harekâtın önde gelen isimlerinden Şeyh Said'le beraber 49 kişi "İstiklâl Mahkemeleri"nde yargılanarak idam edildiler. İsyân bölgesindeki birçok aşiret batı bölgelerine sürüldü.⁹

1927 Ağrı, "**Xoybûn**"¹⁰ cemiyetinin örgütlediği, bir ulusal ayaklanmadır. Sınır ötesine çekilmiş olan direnişçi ulusal önderler tarafından kurulan ve Ermeni hareketiyle de ittifak kurmaya çalışan "Xoybûn" Örgütü 1927'den başlamak üzere Ağrı bölgesinde geniş çaplı bir ulusal hareket örgütlemeye çalıştı. Ağrı Dağı civarında "Ararat Cumhuriyeti" adıyla bağımsız bir yönetim kurulduğu ilan edildi. Ordu birlikleriyle birçok çatışmalar meydana geldi. Türk hükümeti Zilan, Oramar, Tendürek gibi yörelerde kitle katliamları gerçekleştirerek hareketi engellemeye çalıştı. Türk ordusu Ağrı'ya yönelik 3. harekâtında İran devletiyle yapılan antlaşmalardan da yararlanarak isyanı bastırdı. Burada birçok kitle katliamı yapıldı ve isyancı aşiretler batı bölgelerine sürgün edildi.¹¹

1938 Dersim'de ise herhangi bir ayaklanma söz konusu değildir. Türk Devleti son olarak Osmanlı döneminden beri özerk bir bölge olarak varlığını koruyan Dersim'e gözlerini dikmişti. Dağlık bir arazi olması dışarıdan girilmesini engelleyen bu bölge yüzyıllarca özgün etnik kültürel yapısını korumuştur. Devlet "Şark İslahat Planı" adı altında bölgeyi tümüyle etnik arındırma sürecine tabi tutmak istiyordu. 1935 yılında "Tunceli Kanunu" adıyla özel bir yasa çıkarıldı. Dersim'in üzerine askeri operasyonlar düzenlendi. Dersim aşiretleri 1937-38'de bir yıldan fazla bu saldırılara karşı direndilerse de, devletin kitle katliamlarına yönelmesi sonucu direniş kırıldı. Ordu mağaralara

⁴ Bilenen ilk Kürt örgütlenmesi Osmanlı İmparatorluğunda, 1908 yılında Şeyh Abdülkadir ve Emin Bedirhan Beyler tarafından kurulan "Kürd Teavün ve Terakki Cemiyeti"dir. Cemiyet Kürt toplumunun eğitim, öğrenim ve toplumsal gelişmesi için çabayı esas almaktaydı. 1918 yılında başkent İstanbul'da Kürt aydın ve önde gelen şahsiyetleri tarafından kurulmuş olan "Kürdistan Teali Cemiyeti" ise politik amaçları olan bir cemiyettir. Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde Kürtler için özyönetim haklarını savunmaktaydı. Cemiyetin başkanı aynı zamanda Osmanlı Ayan üyesi olan Seyit Abdülkadir'dir.

⁵ Koçgiri Halk Hareketi, Komal Yayınları, 1976, Ankara

⁶ Hasretyan, M. A.- Ahmad, K. M.- Cıwan, M.; 1925 Kürt Ayaklanması (Şeyh Sait Hareketi); Jîna Nû Yayınları, Uppsala, Sweden 1985.

⁷ Gündoğan, Cemil; 1924 Beytüşşebap İsyânı ve Şeyh Sait Ayaklanmasına Etkileri", Komal Yayınları, İstanbul 1994.

⁸ Bruinessen, Martin Van, Şeyh Sait Ayaklanması'nın Dinsel ve Etnik Nedenleri, çev. Levent Kafadar, Birikim, 32, Aralık 1991.

⁹ Kahrâman, Ahmet; Kürt İsyânları, (Tedip ve Tenkil), Mezopotamya Yayınları, 2001, Köln.

¹⁰ Xoybûn - (Ciwata Serxwebuna Kurd), 1927 yılında Lübnan'da Sınır ötesine çekilmiş olan Azadi Cemiyeti üyeleri ve diğer parçalardaki önde gelen şahsiyetlerle birlikte kuruldu. Kürdistan'ın bağımsızlığını, parçalarda ortak mücadeleyi ve Ermeni hareketiyle dayanışmayı esas alan örgüt, Ağrı bölgesinde geniş çaplı bir ulusal hareket örgütlemeye çalıştı.

¹¹ Nuri, İhsan; Ağrı Dağı İsyânı; Med Yay., İstanbul, 1992.

siğınan sivil halka karşı zehirli gaz kullanmış, sivil yerleşimleri havadan bombardıman etmişti.¹² 90 bin kişinin hayatını kaybettiği Dersim'i "tedip ve tenkil harekâtı" bir jenosittir.¹³

Bunlar dışında Türk resmi tarihinin iddia ettiği tüm "isyan" ve "ayaklanmalar" özünde Kürdistan'ı yeniden işgal etme politikaları sonucu lokal alanlarda yaşanmış olan direnmeler veya düpedüz katliam hareketleridir.

O halde sorun, Kürt ulusunun "silaha sarılmadığı" ve "isyan etmediği/direnmediği"nde değil, bu isyanların neden bu kadar çabuk söndürülebildiğindedir. Birçok çevresel faktörle birlikte belirleyici olan önderlik ve örgütlenme sorunudur.

Doğu'da ve Güney'de...

Doğu ve Güney Kürdistan'da sürekli bir askeri örgütlenme ve silahlı mücadele olagelmıştır. "Peşmerge" bu sürecin temel bir öznesidir.

1943'te Irak yönetimine karşı isyan eden Barzaniler, İngilizlerin desteğini alan Irak ordusu tarafından bastırılınca, **Mustafa Barzani**, önderliğinde 10 bin kişiyle birlikte Kasım 1945'te İran'a sığındılar. Burada **KOMELA**¹⁴ örgütünün Irak Kürdistanı'ndaki kolu olarak **Rizgarî** örgütünü kurdular. 1939'da **Şeyh Mahmut Berzenci**'nin yardımcısı **Refik Hilmi** öncülüğünde **Süleymaniye**'de kurulan ve KOMELA ile işbirliği antlaşması yapmış olan **Hêwî** örgütü de kendisini feshederek Rizgarî'ye katıldı.

Ağustos 1944 yılında diğer bir Kürt örgütü olan Hêvi ile Dılanbar Dağı'nda Peymana Sêsinor anlaşması ("Üç Sınır" anlaşması) imzalandı. Kürdistan haritası ve bayrağı belirlendi. Bu anlaşma Türkiye-İran ve Irak devletlerinin sınırlarının birleştiği noktada ve bu devletlerin Kürdistan üzerindeki egemenliğine karşı Kürt ulusal mutabakatını kararlaştırdığı için Kürt özgürlük mücadelesi açısından önemli bir yer teşkil eder.

Ekim 1945'te adını Kürdistan Demokratik Partisi-İran (KDP-İ) (Partiya Demokratî Kurdistan - İran) olarak değiştiren parti, II. Dünya Savaşı sonrasında İran'daki rejim değişikliği mücadelesinde ve 1946'da Mahabad Kürt Cumhuriyeti'nin kuruluşunda aktif rol aldı.¹⁵

II. Dünya Savaşı sonrasında konjonktüründe Doğu Kürdistan'da Mahabad'da kurulan Kürt Cumhuriyeti sadece 11 ay yaşayabildi. 1946 yılının sonunda İran birliklerince işgal edildi. Cumhurbaşkanı Qadi Mihamed ve arkadaşları idam edildiler. 1942 yılından beri çeşitli Kürt komitelerinin etkin olduğu ve yerel iktidarlar oluşturduğu Mahabad bölgesinde 1945 yılında kısa süreli de olsa bağımsız bir Kürdistan devleti kurulmuş olması Kürt kültürünün gelişimi ve Kürt özgürlük mücadelesi açısından önemli bir noktadır.

Yakın Kürdistan tarihinin en etkili Kürt liderlerinden biri olan Barzani, Mahabad Cumhuriyetinin yıkılması ardından silahlı gruplarıyla beraber o dönemki SSCB'ye sığınarak 10 yıl burada kaldı. 1958 yılında Irak'ta Emir Faysal yönetiminin General Abdüssalam Arif tarafından devrilmesi ardından Kürdistan'a dönerek yeni yönetime Irak'ta demokratik bir rejim ve federasyon kurulması için destek verdi.

Ancak BAAS yönetimleri Kürdistan'a vermeyi taahhüt ettikleri özerklik vaatlerini yerine getirmeyince PDK¹⁶, 1961 yılında merkezi yönetime karşı silahlı mücadele başlattı. Kısa sürede Irak'ın kuzeyinde bulunan Kürdistan bölgesinin tümüne egemen oldu. 1970 yılına kadar çeşitli ateşkesle birlikte aralıksız süren mücadele bu tarihte BAAS yönetimiyle "Kürdistan'a otonomi" antlaşması imzalanması üzerine sona erdi. Ne var ki antlaşma 3 yıl boyunca sürüncemede kalınca 1973 yılında savaş yeniden başladı.

¹² Kahraman, Ahmet; 2001.

¹³ Beşikçi, İsmail; *Tunceli Kanunu (1935) ve Dersim Jenosidi*, Belge, İstanbul, 1990.

¹⁴ KOMELA (Komeleyê Jiyanêwê Kurdistan / Kürdistan Diriliş Topluluğu), 16 Ağustos 1943'te İran yönetimi altında bulunan Mahabad'da kuruldu.

¹⁵ Kadri Cemil Paşa (Zinar Silopi); *Doza Kurdistan* (Kürdistan Davası), Beyrut,1969,-1989, Kürdistan Press, Stockholm.

¹⁶ PDK / Partiya Demokrata Kurdistan a Irak - PDK-I (*Kürdistan Demokrat Partisi - Irak*) 1946 yılında kurulan PDK, aşiret milislerine dayalı bir silahlı örgütlenmesi de [*Peşmerge birlikleri*] bulunan güçlü bir siyasi partidir. "Irak'a demokrasi, Kürdistan'a otonomi" şiarıyla mücadele yürütmüştür. 22 Ocak 1946'da Mahabad Cumhuriyeti kurulunca Irak-İran Kürtlerinin birlik düşüncesi güçlendirilmiş ve Rizgarî ve diğer milliyetçi gruplarının da katılımıyla 16 Ağustos 1946'da Kürdistan Demokrat Partisi-Irak kurulmuş ve genel sekreterliğine Mahabad Kürt Cumhuriyeti'nde başkomutanlık görevi yapan Mela Mustafa Barzani seçildi.PDK'de önemli dağılıma ve iç çatışmalar çıktığı bu dönemde Talabani önderliğindeki grup ayrı bir parti kurdu. Mustafa Barzani'nin ölümünden sonra Partinin yönetimini oğulları Mesud ve İdris Barzani birlikte yürüttüler. Mesud Barzani halen hem PDK'nin hem de Irak Kürdistanı Bölgesel Yönetiminin başkanlığını yürütmektedir.

Bu savaşta PDK bazı ödünler karşılığı İran yönetimi tarafından desteklenmekteydi. 1975 yılında İran ve Irak Cezayir Antlaşması ile aralarındaki sorunları çözünce, İran yönetimi desteğini çekti ve PDK ağır bir yenilgiye uğrayarak, ülke dışına çekilmek zorunda kaldı.¹⁷

1975 yenilgisi sonrasında Irak Kürdistan Demokrat Partisi'ndeki bölünme derinleşti. Baba Barzani'nin ABD'de ölümü, Talabani önderliğindeki YNK'nin¹⁸ güç kazanmasıyla iki örgüt arasında "Brakujî"¹⁹ denilen çatışmalar yaşandı.

Keza Doğu Kürdistan'da da İKDP²⁰ ve Komala²¹ vb. örgütler, İran sömürgeciliğine karşı sürekli mücadele içinde oldular. 1970'lerdeki Şahlık rejimine karşı devrimci hareketlerin birçoğu, Kürtlere ve Kürtlerin hak taleplerine olumlu yaklaşmaktaydılar. Kürtler de 1979'da Şahlık rejiminin devrilmesinde etkin rol oynadılar, İran-İrak savaşı dönemine kadar Dr.A.Qasımlo önderliğinde özerk bir bölge yarattılar. Ne var ki, Humeyni rejimi Kürdistan'a bu kez "İslami sömürgeciliği" dayattı.

Bu yapılanmaların nitelikleri ve zaafı kuşkusuz ayrı bir yazı konusudur.

Silahlı isyanların, direnmelerin, sürekli bastırılmaları, yenilgi almaları ve başarısız kalmalarında içteki yapısal özellikler kadar dış faktörleri de küçümsemek gerekir. 1. ve 2. Emperyalist Paylaşım savaşlarından sonra Ortadoğu'da kurulmuş olan siyasi statükolar, sürekli olarak Kürt halkının özgür bir toplum olarak örgütlenmesini engellemiştir. Emperyalist güçler, uluslararası kurum ve kuruluşlar, bu statükoyu hep korudukları gibi; iki kutuplu dünya düzeninde de "Sosyalist Doğu Bloku" da bu statükoyu koruyan politikalar yürüttü. Dolayısıyla Kürt halkının ulusal talepleri desteklenmediği gibi, sömürgeci devletlerin saldırıları karşısında da korumasız kaldılar.

Kuzey'de Olanlar: Doğu Mitingleri'nden DDKO'lara

1938 Dersim jenosidinden sonra Kuzey Kürdistan'da Kemalist rejim ulusal mücadelenin üzerine adeta beton dökmüş gibiydi. İçten içe yanan yurtseverlik ateşine rağmen, Kürdistan tamamen susturulmuş, teslim alınmıştı.

1950'li yılların sonlarına doğru Kürt aydınları arasında ilk kıpırdanışlar görüldü. Güney'de Barzani hareketinin yarattığı coşku ile buraya bağlı yerel örgütlenmeler filizlendi. 1959'da İstanbul'da ağırlığını Kürt öğrencilerinin oluşturduğu 49 Kürt aydınının tutuklanması (49'lar Olayı), Demokrat Parti'nin Kürt hareketinin canlanma tehlikesine karşı Kürt aydınlarına karşı sindirme operasyonuydu.

1960 Askeri darbesi, muhalif bütün gazetecileri ve tutukluları serbest bırakırken onlar Harbiye hücrelerinde kalmaya devam etti.²² Üstelik "Kürt tehlikesi"ne daha da önem vererek, birçok aşiret liderini Sivas'ta bir toplama kampına kapamayı da ihmal etmemişlerdi.

1961 Anayasası'nın getirdiği yeni olanaklar içinde Kürt aydınları da hareketlenir; görülür! Yayın düzeyinde çabalar gözükür. "Dicle-Fırat", "İleri-Yurt", "Dicle Kaynağı" ve "Deng" gibi yayınlar örnek verilebilir.

¹⁷ David McDowall: *A Modern History of the Kurds*, London 1996.

¹⁸ YNK / Yekîtiya Nîştîmanîya Kurdistan - YNK [Kürdistan Yurtseverler Birliği - KYB] 1975 yılında Barzani önderliğindeki Kürdistan Demokrat Partisi'nden kopan ve daha sosyalist bir çizgi izleme eğilimindeki kadrolar tarafından kurulan bir Kürt partisidir. YNK'nin liderliğini, şu anda Irak Devlet Başkanlığı görevini yürüten Celal Talabani yapmaktadır. PDK ve YNK, *Peşmerge* adı verilen silahlı örgütlenmeleri bulunan iki rakip Kürt örgütü olarak uzun yıllar Irak Merkezi yönetimine karşı gerilla savaşı verdikleri gibi kendi aralarında da savaştılar. Kürt siyasi literatüründe "*Brakujî*" adı verilen bu mücadele, 1998 yılında Washington'da ABD'nin arabuluculuğuyla Barzani ve Talabani arasında yapılan bir anlaşma ile son bulmuştur. 2003 yılında Irak'taki BAAS diktatörlüğünün devrilmesinden sonra her iki parti aralarındaki siyasi anlaşmazlıklara son vererek ortak bir Kürt yönetimi oluşturulması konusunda anlaşmışlardır. Her iki parti *Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi* Parlamentosunda çoğunluğu oluşturuyor ve hükümeti paylaşıyorlar. 2009 yılında gerçekleştirilen Irak meclis seçimlerine PDK ve YNK örgütleri ortak liste ile katılarak 53 milletvekili çıkarmışlardır.

¹⁹ "Kardeş kavgası".

²⁰ 70'li yıllarda Dr. Abdurrahman Qasumlu önderliğinde sosyalist-demokrat bir çizgi izleyen KDP-İ, "*İran'a Demokrasi, Kürdistan'a otonomi*" ilkesiyle İran monarşisine karşı etkili bir silahlı muhalefet yürüttü. 1979 yılında İran'daki Şahlık rejiminin yıkılmasından sonra kısa bir dönem Doğu Kürdistan'da özerk bir yönetim kurmayı başardı ise da Humeyni önderliğindeki İran İslam Cumhuriyeti bölgeyi yeniden ele geçirdi. Abdurrahman Qasumlu ve iki arkadaşı 1989 yılında Viyana'da İran rejiminin ajanlarınca düzenlenen suikast sonucu öldürüldü. Ardından İKDP Genel Sekreterliğine seçilen Dr.Sadık Şerefkendi ve 4 arkadaşı 1992 yılında Berlin'de yine İran ajanları tarafından düzenlenen suikast sonucu hayatlarını kaybettiler.

²¹ KOMALA - (Kürt İşçileri Devrimci Örgütü)- İKDP kadar güçlü olmayan Marksist eğilimli bu örgüt sosyalist bir İran devleti içinde Kürt özerkliğini savunur ve rejim muhalifidir.

²² Naci Kutlay, *49'lar Dosyası*, Fırat Yayınları, 1994. 49 kişilik listede yakın dönemde Kürt siyasal hareketinde aktif roller almış pek çok isim yer almaktaydı. Günümüze ilişkin bir çıkarsama yapmak için bu listeye bir göz atmakta fayda vardır: Sait Elçi, Sait Kırmızıtoprak, Musa Anter, Naci Kutlay, Ali Karahan, Şevket Turan, Yaşar Kaya, Ziya Şerefhanoglu, Medet Serhat, Örfi Akkoyunlu, Ziya Acar, Canip Yıldırım, Nurettin Yılmaz, Esat Cemiloğlu, Nazmi Balkaş, Şerafettin Elçi, Necati Siyahkan

Ardından siyasi örgütlenmeler gündeme geldi. 1965'de Av. **Faik Bucak** öncülüğünde kurulan Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi kısa süre sonra önder kadrolardan Dr.**Sait Kirmızıtoprak** (Şivan) ve **Sait Elçi** arasındaki çelişmeler nedeniyle "sağ" ve "sol" olarak ikiye bölündü. TKDP ve T-KDP arasındaki mücadele, siyasal-fiziki tasfiyeye yöneldi. Kuzey'deki bütün hareketler üzerinde tartışmasız bir prestiji olan Barzani'nin TKDP'nin önderlerini (Dr.Şivan, Çeko ve Brûsk), Sait Elçi olayı gerekçesiyle idam ettirmesiyle (1972) TKDP de tasfiyeye uğramış oldu. TKDP kadroları daha sonra "Şıvancılar" adıyla toparlanarak, yeniden örgütlenmeye giriştiler.

Diğer yandan Avrupa'da başlayıp tüm dünyayı sarsıp etkileyen 68'in devrimci dalgası Türkiye metropollerine ulaşmakta gecikmedi. Öğrenci gençlik arasında hızla yayılan radikal sosyalist düşünceler, Marksist-Leninist söylem ve örgütlenmeler Kürt gençliğini de yakından etkiledi. Önce FKF (Fikir Kulüpleri Federasyonu), daha sonra TİP (Türkiye İşçi Partisi) içinde Kürt muhalefetleri gelişti. Türk Soluna egemen Kemalist yaklaşım ve yorumlar yerine, kendi ülke gerçekliklerine yönelik arayışlara girdiler.

TİP'le İlişkiler ve Etkileri

Kürt ulusal hareketinin kendini toparlayıp TKDP olarak örgütlenmeye başlamasıyla, Türk sosyalistlerinin legal kitlesel bir partisi olarak TİP 'in örgütlenmesi hemen hemen aynı dönemlere denk gelir. Farklı ihtiyaçlardan ortaya çıkmış ve farklı dinamiklerden, birbirlerinden bağımsız olarak gelişmişlerdir. Sosyalist hareket 1961 Anayasası nedeniyle legalite kazanmıştır ama Kürt ulusal hareketi için henüz hiçbir legalite zemini yoktur.

İşte bu tam da bu noktada Kürt aydınlar ve öğrenciler içindeki sosyalist eğilimin legalitede ifade yolları araması, Doğu Mitingleriyle ortaya çıkmış olan toplumsal taban, TİP'i bir adres haline getirdi. Böylece farklı alanlarda birbirinden bağımsız hareket etmiş olan iki muhalif akım Türk sosyalist hareketi ile Kürt ulusal demokratik muhalefeti ilk kez TİP bünyesinde bir araya geldiler. Çünkü artık her ikisi için de katalizör vazifesi görecek sosyalist Kürt aydınları ve gençlik kesimi oluşmuştu.

TİP'in ilk kuruluş yıllarında henüz illegal TKP'nin güdümünden uzak kalmayı başardığını; örgütün Kürt kitlelere açılmasında Mehmet Ali Aybar'ın tavrının da önemli rolü olduğunu hatırlamakta fayda var. Kürt ulusal demokratik hareketinin elitleri, sosyalist gençleri, böylece TİP'i kendilerini ifade edebilecekleri legal bir siyasi alan olarak gördüler.

Böyle bakılınca olumlu anlamda Türk sosyalist hareketine asıl müdahalenin Kürt demokratlarından geldiğini söylemek daha doğrudur. Buradaki karşılıklı ilişki sonuçları itibarıyla oldukça önemli kazanımlarla sonuçlanmıştır. TİP'in Kürdistan'da kitlesel bir teveccühle karşılanması, fraksiyonel bölünmelerden sonra TİP'in Kürt kökenli kadrolar üzerinde kalması ve nihayet partinin 4. Kongre kararlarından "bölücülük" suçlamasıyla kapatılması da bunun bir kanıtıdır.

Kürt sosyalistlerin ve demokratların TİP'te çalışmaları ve bu yapıyı zorlamaları, Kürt ulusal taleplerinin ilk kez legalleşmesini, Türk toplumunun geniş kesimlerine ulaşmasını, ilerici demokrat kesimlerde tartışılmasını sağlamıştır. Tabii TİP deneyiminin Kürt sosyalist kadroları üzerinde legalist, reformist karşı etkileri de olmuştur. Bu sürece Türkiye tarihinin iki önemli muhalif gücünün ilk kez bir araya gelme, ortaklıklar arama ve karşılıklı tartışma deneyimi olarak bakmakta fayda var.

Doğu Mitinglerinin Anlamı

Öğrenci gençlik ve Aydınlar arasındaki bu arayış, toplumsal muhalefet içinde kitlelerde de farklı biçimde geliyordu. Kısmen örgütlü kısmen de bağımsız kişilerin ittifakıyla düzenlenen, TİP tarafından da desteklenmiş olan "Doğu Mitingleri"²³ Kürt aydınlanması ve bilinçlenmesinde önemli bir yere sahip olmuştur. Diyarbakır, Hilvan, Siverek, Batman, Kozluk gibi merkezlerde gerçekleştirilen bu mitingler Kürt toplumunun legal, yığınsal ilk politik gösterileri olması bakımından da anlamlıdır. Bu mitingler kitlelerin politikleşmesini hızlandırdığı gibi bağımsız örgütlenme ihtiyacı duyulmasında da etkili oldu. Bir yanı sıra "Doğu'nun geri kalmışlığı", "yol, su, fabrika" gibi istemlerle ve "Anayasacı" ve popülist bir söylemle gelişse de, Kürtçe konuşmaların yapıldığı, Kürt kimliğinin vurgulandığı, ulusal istemlerin hissettirildiği süreçlerdir bunlar.

DDKO'ların Analizi

Rizgarî Hareketi kendisini DDKO (Devrimci Doğu Kültür Ocakları) geleneğinin bir mirasçısı olarak tanımlar. Kuşkusuz Rizgarî, DDKO'ların tek ve dolaysız mirasçısı değildi. DDKO'da örgütlenen genç Kürdistanlıların birçoğu sonraki yıllarda yalnız Rizgarî'nin değil; Özgürlük Yolu'ndan Devrimci Demokratlar'a, KUK'tan Kawa'ya kadar birçok siyasi akımın, örgütlerin de belirleyici kadroları oldular.

²³ Beşikçi, İsmail; Doğu Mitingleri'nin Analizi (1967), Yurt Yayınları, Ankara, 1992

Rizgarî de ağırlıklı olarak DDKO kökenli kadrolardan olmakla birlikte, değişik geleneklerden gelen Kürdistanlılardan oluşuyordu. 1971 Diyarbakir Cezaevi savunmalarıyla bir siyasi tavır ortaya çıkmış, Kürt ulusal mücadelesi ve sosyalizm ekseninde yeni siyasal, örgütsel arayışlar öne çıkmış; DDKO'nun bu çekirdek grubu etrafında çeşitli kümelenmelerle birlikte yeni bir grup doğmuştur. Bu grubun kendini ideolojik olarak yeniden tanımlaması, siyasal bir programa ulaşması, örgütsel bir muhteva kazanması zaman içinde şekillenmiştir.

Bu nedenle DDKO'ların kadro kaynakları, örgütlenme ve siyaset biçimleri hem Rizgarî'nin hem de 1970 sonrası Kürt ulusal hareketine damgasını vuran siyaset anlayışının dayandığı arka planının analizi açısından önemli ipuçları taşımaktadır.

FKF²⁴, "Dev-Genç"e dönüşerek, TİP'ten ve reformcu soldan ideolojik olarak kopuşmaya başladığında, Kürt gençliği de FKF ve TİP'ten kopuşarak 1969'da DDKO'ları örgütlediler. DDKO'larla gerçekleşen kopuşma, ulusal mücadeleyle bağıntılı bir kopuştu. Ancak ideolojik olarak TİP çizgisine yakın bir yerde duruyorlardı. Ancak TİP ve Kürt yurtseverleri arasındaki yakınlığı ideolojik olarak değil, siyasi olarak tanımlamak daha doğru olur

FKF'nin Dev-Genç'e dönüştüğü son kongrede Genel Başkan olan Zülküf Şahin bu ayrışmada TİP çizgisini temsil ediyordu. Zülküf Şahin daha sonra Rizgarî hareketinin kurucu isimleri arasında yer aldı..

DDKO'ların mücadele tarzı ve örgütlenme anlayışıyla yasal ve reformist bir çizgi izlediklerini söylenebilir. Buna karşılık o dönemlerin "devrimci" ve "solcu" zeminlerinin meşruluğuna karşılık "Kürt sorunu"nun büyük bir tabu oluşu, tartışılmayışı, Kürt gençlerinin siyasal olarak radikal bir adım attıklarını gösterir.

DDKO'lar, Türkiye'deki legal kitlesel ilk Kürt örgütlenmesi olarak ulusal demokratik harekette bir dönüm noktasına tekabül eder. Ağırlığını devrimci üniversite gençliği oluşturmakla beraber KDP, "Doğulu aydınlar" ve TİP içerisinde çalışan sosyalist kadroların bir tür ittifakı gibidir. Gerek DDKO'lar ve gerekse "Doğu Mitingleri"nin örgütleyicilerinin üç ayrı bileşeni vardı. Bu, ulusal mücadelenin o dönemdeki kadro kaynaklarını da göstermektedir.

Birincisi; Kürdistan'da medrese eğitimi görerek, buradaki ulusal kültürel gelenekçi değerleri taşıyan, daha çok Barzani hareketine sempati gösteren köy ve kasaba kökenli Kürt entelijansiyası (din adamları, esnaflar, sanatkarlar ve bir kısım tacirler). Bunlar daha çok TKDP içinde veya sempatican olarak örgütlenmişlerdi.

İkincisi; Kürdistan'ın suskunluk döneminde kimi sömürge metropollerinde, kimi Avrupa'da eğitim görerek, meslek veya statü edinen Kürt aydınlardı. Gazeteci, doktor, avukat, yazar, öğrenci olan bu gurupta ılımlı sosyalist düşünceler egemendi. Genellikle TİP içinde veya bağımsız liberal aydınlar olarak tavrı alıyorlardı.

Üçüncüsü ise; yine metropollerdeki öğrenci gençliğin dinamik, radikal öğelerini içeriyordu. Marksizmden ve Marksizm etkisindeki ulusal kurtuluş hareketlerinden derinden etkilenen bu grup, aynı zamanda dönemin özelliklerini yansıtan biçimde aktif bir mücadele tarzı arayışı içindeydiler ve çoğu kez öncü rolü üstleniyorlardı.

Ne var ki, her kaynak kendisiyle beraber bambaşka zaafı da bünyeye taşıyarak uzun süre KUKM'nin kendi ayakları üzerine dikilmesine kendi içinden engeller oluşturdu. Örneğin; geleneksel yurtsever-ulusalcı aydınlar, uzun süre Güney Kürdistan'daki Barzani hareketinin yedeği olma ve Kuzeyi tabi kılma çizgisini sürdürdüler. Buna karşılık Kürdistanî değerleri ve kitle bağları diğerlerine göre daha güçlüydü.

"Doğulu Sosyalist" Aydınlar ise, aşırı bir ihtiyatlılık içerisinde sorunu düzen sınırlarını fazla zorlamadan çözmeyi öngören reformcu sol tarzın temsilciliğini yapıyorlardı. Buna karşılık ulusal kültürün modern tarzda yeniden üretilmesinde ve sorunun Avrupa'ya, metropollere diplomasi yoluyla taşınmasında etkili olmaktadır.

Üçüncü grup eliyle ise; Türkiye'deki hemen bütün sol fraksiyon ve dünya sosyalist hareketinin kutuplaşmalarını, onların zaafılarıyla birlikte Kürdistan'a taşımışlardı. Buna karşılık sosyalist Kürt gençliği Kürdistan devriminin ideolojik-teorik siyasal sorunlarının tartışılmasından, ihtilalci örgütlenmelere ve yeni mücadele tarzlarının denenmesine kadar bir dizi alanda her türlü girişimciliğin ve değişimin öncüsü olmayı başardılar.

70'li yıllarda Türkiye, tarihinin en dinamik toplumsal ve siyasal değişimlerini yaşamaktaydı. Öğrenci hareketleri bütün okulları sarmış, özellikle ABD emperyalizmine karşı protestolar yoğunlaşmış, sosyalist hareket biraz da popülist bir tarzda toprak işgalleri, mitingler, destek

²⁴ FKF (Fikir Kulüpleri Federasyonu); çeşitli üniversitelerde örgütlenmiş olan sosyalist öğrenci gençlik kulüpleriydi.

grevleri ve yürüyüşlerle kitlelere taşınmaya çalışılıyordu. İşçi sınıfı DİSK bünyesinde yeni bir canlanış gösteriyor, yaygın grev dalgalarıyla birlikte 15-16 Haziran 1970'de İstanbul'da burjuvaziye korkulu anlar yaşıyordu.

Kürt ulusal muhalefeti de henüz "ezilen doğulu halkımız" halkçı söyleminin kıyılarında dolaşsa bile DDKO ile birlikte kitlesel bir atak yapmış, Doğu'nun geri kalmışlığının kökeninde etnik bir temel, Kürt sorunu olduğunu tartıştırmaya başlamıştı. "Doğu'da komando zulmünün teşhir edilmesi" konusunun Türk aydınlar ve sosyalistler arasında tartışılmaya başlanması da bu döneme rastlar. Kürt aşiretler üzerinde doktora tezi hazırlayan Dr. **İsmail Beşikçi**, "Doğu Anadolu'nun Düzeni" araştırması ile birlikte Türk aydınları arasında Kürt sorununa bilimsel bir yansızlıkla yaklaşan ilk kişi oldu. "Doğu Mitingleri" ve DDKO süreçlerine de yakından tanıklık eden Beşikçi, Kürt ulusal demokratik muhalefetinin ideolojik-teorik inşa sürecine daha sonra bilimsel bilgi üretimiyle önemli katkılarda da bulunacaktır.

12 Mart 1971 Darbesi ve Sonrası Türk Solu

12 Mart 1971 Muhtırası ile sonuçlanan süreç, Türkiye sosyalist hareketi açısından saflaşmaların da netleştiği bir süreç oldu. "MDD [Millî Demokratik Devrim]" tezleri ile "Kemalist Devrim"çiler gençliği ve sosyalist hareket "Sol Cunta" girişimlerinin yedeğine takılmak istenmekteydi. İdeolojik radikalizmlerine karşılık birçok grubun Kemalist darbeci subayların strateji veya taktikleri içinde hareket etmiş oldukları sonradan daha açık biçimde deşifre oldu. Her iki ipte de oynayan Kuvvet Komutanları diğerleri ile uzlaşarak "Sol Cunta"yı tasfiye etti, "müdahale" kararı aldılar. 12 Martçıların "reform" hükümetleri adıyla yumuşak iniş yapmalarından sonra, toplumsal muhalefeti ezme girişimleri sosyalist hareketteki ayrışmada keskin bir rol oynadı. Ne var ki Kemalistlerle oluşan bu ideolojik-siyasal bağlaşıklık sonraki yıllarda belli biçimler altında varlığını sürdürmeye devam etti.

Cuntaya tavır olarak silahlı mücadeleye sarılan THKO ve THKP-C gibi örgütler, reformizmle radikalizmin kopuşunu işaret eder. Bu süreçte Latin Amerika, Küba, Vietnam ve Çin'deki devrimlerin belirleyici etkisi altındaki bu hareketler buna uygun teori ve örgütlenmeler geliştirdiler. "Politikleşmiş askeri savaş stratejisi"ne bağlı olarak, şehir gerillası ve Parti-Cephe modelini benimseyen THKP-C'ye karşılık, THKO silahlı halk savaşını ve kır gerillasını temel alıyordu. Bütünüyle "Çin Modelini" ülkeye uyarlayan ve yarı-feodal yapının egemen olduğu görüşünü taşıyan PDA [Proleter Devrimci Aydınlik] grubu ise "Aydınlik"tan ayrılmıştı.

THKP-C ve THKO kadroları 12 Mart sürecinde askeri rejime karşı militanca mücadelelerin öncüleri oldular. Nurhak'larda Sinan'larla, Kızıldere'de Mahir'lerle yazılan devrimci manifestolar, Denizlerin darağacını başı dik göğüslemeleri ve daha bir çok devrimci eylem, devrimci hareket açısından savaşçı bir gelenek ve taban yarattı.

SBKP çizgisindeki TKP, ÇKP çizgisinden PDA ve legal alandaki TİP gibi grup ve örgütler ise bu tarzı "küçük burjuva maceracılığı", "goşizm", "faşizme davet çıkarmak"la suçluyorlardı. 70 sonrası PDA'da (Proleter Devrimci Aydınlik) yollar TİİKP (Türkiye İhtilalci İşçi-Köylü Partisi) ve TKP/ML-TİKKO (Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist), "kır gerillası, Kemalizm eleştirisi, Kürt ulusal sorunu" gibi başlıklarda ayrıldı. TKP/ML-TİKKO radikal bir silahlı köylü devrimciliğinin kopuşunu temsil ediyordu. TİKKO tüm "Misak-i Milli"yi temel alan bir stratejiye sahip olmasına karşılık, kadrolarının niteliği ve mücadele tarzının uygunluğu nedeniyle "köylülüğe dayalı gerilla mücadelesine" özellikle Dersim'de taban bulabildi.

Kayda değer bir nokta da 70'li yıllarda "işçi-köylü ittifakı ve kıra dayalı silahlı mücadele" eksenindeki tüm yapılanmaların, kendilerini "Türk Solu" içinde konumlandırmalarına rağmen esas olarak Alevi-Kürt köylülüğü ve onların şehir varoşlarındaki uzantıları olan gecekondu yoksulları arasında varlık bulabilmeleridir.

Bu yıllar aynı zamanda Türk sosyalist hareketinde yalnızca radikal-reformist ekseninde değil, çok merkezli uluslararası sosyalist harekete bağlı olarak değişik parçalanma ve fraksiyonlara da tanıklık etti. Bu ayrışmalara karşın Türk Solu üzerindeki genel Kemalist-şoven etki varlığını devam ettirdi.

1971 Diyarbakir Sıkıyönetim Yargılamaları ve DDKO Savunması

1971 Diyarbakir Sıkıyönetim Askeri Mahkemesindeki yargılamaları ve cezaevi pratiği Kürt ulusal demokratik ve sosyalist hareketinin değişim ve ayrışmalar geçirdiği bir döneme tanıklık etmektedir. Sömürge mahkemeleri karşısında "siyasal savunma" yapıp yapılmaması önemli bir ayrıç oluşturur. Sıkıyönetim Adli Müşavirliğinin mahkemelerde siyasi bir metin ortaya çıkmasını

engellemek amacıyla aileleri de kullanarak yaptığı çeşitli baskı ve yönlendirmelere karşılık genç DDKO'lular siyasi savunmayı tercih ettiler.²⁵

Bu savunmalarda, Askeri Savcılığın, "Kürt diye bir ulus yoktur, Kürtçe diye bir dil yoktur, bunları söylemek bölücülüktür" temelindeki iddianamesine karşılık Kürt diye ayrı bir ulusun, Kürtçe diye ayrı bir dilin var olduğu tarihsel ve sosyolojik temelleriyle ortaya konulmaktaydı. Kürt halkının demokratik hakları, uygulanan ulusal baskı, inkâr ve asimilasyon politikaları da teşhir edilerek; DDKO'lar çerçevesindeki demokratik talepler daha da somut bir biçimde dile getirilmekteydi. Bu metinler Kemalizmin, resmi ideoloji ve resmi tarih anlayışının da radikal eleştiriler olması bakımından tarihsel önemi taşımaktadır. Buna karşılık önemli hukuki kaygılar taşıdığı, sorunu yasal bir çerçeve içinde tanımlamaya çalıştığı da gözlenebilir.

Savunmaların yazılıp hazırlanmasında önde gelen isimler **Mümtaz Kotan** ve **İbrahim Güçlü** idi. Tutuklu olmamasına rağmen Orhan Kotan ile Avukat Ruşen Arslan ve Şerafettin Kaya'nın katkıları yapmaktaydı.²⁶ Kürt halkının varlığı ve sosyo-ekonomik toplumsal yapısı üzerindeki tezleri nedeniyle üniversiteden uzaklaştırılmış ve Sıkıyönetim mahkemelerinde yargılanmakta olan Dr. İsmail Beşikçi, DDKO sanıklarının savunma yapmalarını teşvik eden ve destekleyen aktif bir tavır gösterdi. Metinlerin hazırlanmasında da önemli katkılar sunmaktaydı. Kendisi de bir bilim adamı olarak resmi ideolojinin ve üniversitelerin inkarcı tavrını hedef alan radikal bir savunma çizgisi izlemekteydi. **İhsan Aksoy** ve **Faruk Aras**'ın bulunduğu diğer bir DDKO grubu da benzer bir perspektifte savunma yaptılar.²⁷

Mahkemelerde toplu olarak siyasi savunma yapılmış olması bir korku perdesini yırtmış oldu. Gençler böylece toplumda artık devletin ideolojik ve siyasi baskılarına sesleri yükselten, bilinçli, eğitilmiş, kararlı insanlar bulunduğu mesajını vermiş oldular. Bu da sonraki gelişmelerin önünü açan bir koçbaşı işlevi gördü. Savunmalar siyasi bir kariyer kazandırdı ve bir misyon yükledi o insanlara. Mücadeleye istekli kuşaklar için bir güven ve istek yarattı.

DDKO Savunması 12 Mart sürecindeki yargılamalarda Kürt sorununu cesaretle ortaya koyan ilk ve tek savunma değildi. 1969 yılında, Antalya'da görülen TKDP davasında Said Elçi ve Şakir Epözdemir'in yaptığı savunmalar bir ilk niteliğindedir. Keza 1971 TİİKSP savunmasının²⁸ siyasi talepler ve çözüm önerileri bakımından birçok noktada DDKO savunmasını aştığı söylenebilir. DDKO savunmasının önemi, bu savunmanın bizzat Kürt gençleri tarafından topluca, Mahkemelere, Resmi ideolojiye ve devlet kurumlarına karşı politik bir tavır olarak ortaya konmasıdır.²⁹

Böylece 1971-74 yılları arasında Diyarbakır Sıkıyönetim Askeri Cezaevinde oluşan "**Ocak Komünü**"³⁰, Rizgarî hareketinin aktif kadrolarının bulunduğu; düzenli eğitim çalışmaları yapan, tartışmalar yürüten aynı zamanda entelektüel bir odak haline gelmiş oldu.

Komal Yayınevi

1974 yılında cezaevinden tahliye olan Ocak Komünü üyeleriyle birlikte içlerinde TKDP'nin bölge sekreterliğine getirilmiş olan Orhan Kotan dahil olmak üzere Sol KDP'nin kimi önde gelen isimleri Muş'ta geniş bir toplantı düzenlerler. Adı konulmamış bir Kongre niteliğindeki bu toplantıda Rizgarî hareketinin temellerini atan kararlar alınmıştı. Buna göre Kürt sorununun kamuoyunda tartışılması, sosyalist ve demokratlara benimsetilmesi ve asıl olarak da ulusal demokratik muhalefetin ideolojik-teorik olarak tahkim edilmesi gibi amaçlarla yaygın faaliyeti örgütlenmesi; mücadelenin kiteselleştirilmesi için de DDKO tarzında legal kitle örgütlerinin oluşturulması gibi kararlar alındı.

Böylece Kürdistan'da geleneksel yurtsever milliyetçi kadrolar ile, metropol çıkışlı sosyalist Kürt gençliği arasında bir ittifak gerçekleşmiş oluyordu. 1974-75 yıllarında kurulan **Komal** Yayınevi ile **DDKD**'ler (Devrimci Demokratik Kültür Dernekleri) bu sürecin iki legal ayağı olarak ortaya çıktılar.

²⁵ DDKO savunmaları için bkz; "Devrimci Doğu Kültür Ocakları Dava dosyası 1", Komal yayınları, 1975, Ankara.

²⁶ DDKO savunması ve iddianameye cevap metinlerinde imzası bulunan kişiler: Mümtaz Kotan, Fikret Şahin, İbrahim Güçlü, Yümnü Budak, Nezir Şemmikanlı, Ali Beyköylü, Mahmut Kılınc, Ali Yılmaz Balkaş ve Battal Bate'ydı.

²⁷ Bu grupta da İhsan Aksoy, Faruk Aras, Ferid Uzun, Nusret Kılıçaslan, Sabri Çepik, Zeki Kaya, Hasan Acar, İhsan Yavuztürk, Niyazi Dönmez gibi isimler yer almaktadır.

²⁸ "Türkiye İhtilalci İşçi-Köylü Partisi" davasında, Doğu Perinçek, Gün Zileli, Atıl Ant ve Halil Berktaş'ın imzalarını taşıyan ve Ankara Sıkıyönetim As.Mahkemesine verilen savunma.

²⁹ Gündoğan, Cemil; "Kawa Davası Savunması ve Kürtlerde Siyasi Savunma Geleneği", Vate Yayınları, İstanbul, 2007

³⁰ "Ocak Komünü"nde Mümtaz Kotan, İbrahim Güçlü, Yümnü Budak, Yılmaz Balkaş, Mahmut Kılınc, Ali Beyköylü ve Battal Bate gibi DDKO kadrolarının yanı sıra Dr.İsmail Beşikçi, Kazım Baba, Erdal Şenel, Hüseyin Toptaş, Ali Yalçın, Çetin Dayı, Mehmet Uzun ve Recep Maraşlı gibi başka davalardan yargılanan öğretmen ve öğrenciler de yer almaktadır.

Sonradan sık sık "özeleştirisi"sinin dile getirileceği gibi, bu kadroların belli bir siyasi örgütlenme modeliyle ortaya çıkmak yerine, yayın faaliyetini ve legal derneklerini öne çıkarması, sonraki yıllarda sürekli devam edecek olan "örgütlenme krizi"nin de temellerini atmış oldu.

Bu kararlar gereğince 1975 yılı sonlarında yayın hayatına başlayan Komal yayınevi o günün koşullarında birçok tabuyu yıkan yayınları çıkardı. DDKO savunması, İsmail Beşikçi'nin *Bilim Yöntemi*'nin Türkiye'de uygulanışı, Kemalizmi, Türk resmi tarih ve resmi ideolojisini yoğun olarak eleştirdiği, Kürt sorununun çeşitli boyutlarını inceleyen eserleri; Dr. Şivan'ın *Kürt Millet Hareketleri*³¹ gibi eserleri yayınlandı. Yayınlar "Kürt, Kürdistan" gibi panik yaratan kavramları cesaretle kullanmaktaydı. Kitapların önsözlerinde geniş siyasi değerlendirmeler yapılması, perspektifler açılması da başka bir özelliktir. Komal yayınevi bu yayın çizgisi ve siyasal destekle Kürdistan'da belli bir etki yaratmakta ve sempati toplamakta gecikmedi.

Baş Çelişki, Temel Çelişki ve "Hedef-Engel" Meseleleri

Komal kitaplarının önsözlerindeki girişilen programatik tartışmalar için "Hedef-Engel" meselesi iyi bir örnektir. "Koçgiri Halk Hareketi" kitabının önsözünde Kürt ulusal hareketini sosyalist siyasal mücadelenin bir parçası olarak yeniden tanımlama çabası vardır. Dönemin yazınsal referanslarına uygun olarak Politzer'in ya da Mao'nun kategorileştirdiği "baş çelişki, temel çelişki" bağlamında "Kürt halkının BAŞ ÇELİŞMESİ'nin MERKEZİ OTORİTE İLE" olduğu, "uydu-aracı ağa, mütegalibe, eşraf gibi sınıflarla Kürt halkı arasındaki çelişmenin ise İKİNCİL BİR ÇELİŞME" olduğu tespiti yapılmaktadır; ikincil çelişkinin kutupları ise "baş çelişki'nin çözümünde hedef değil engeldirler" denilmektedir.³²

Kürt feodal sınıflarının "hedef değil engel" olarak tanımlanması "anti-feodal ilkedden sapma" olarak yoğun eleştirilere hedef olmuş, grubu da zorlayan iç tartışmalar sonucunda Rizgarî Dergisi yazı kurulu, 1977 yılında "Hedef-Engel" konusunu tartışarak, işbirlikçi feodal sınıf ve tabakaların da "hedef" olduğu tespitini yapan bir özeleştirisi yayınlanmasını kararlaştırmıştı.³³

Yine Koçgiri kitabının önsözünü Kürt ulusal demokratik hareketinin ideolojik-siyasal yazın açısından önemli kılan yanlarından biri de, baş/temel çelişki babında, hedefe oturtulan "Merkezi Otorite"nin -Türk devletinin- "...emperyalist dünya sistemine bağımlı, **alt emperyalist bir birim** ve **sömürgeci bir devlet**"³⁴ olarak tanımlanmasıdır.

1970'li yılların son yarısına kadar Türk sosyalist hareketinin Türkiye'yi yaygın olarak emperyalizme bağımlı yarı-sömürge bir ülke" olarak tanımlandığı dikkate alındığında "alt-emperyalist bir birim" ve "sömürgeci devlet" olarak tanımlanmasının oldukça yeni ve radikal bir ideolojik siyasal kopuşun da habercisi olduğu açıktır. "Alt-emperyalist birim" tanımı sonraki yıllarda ihmal edilse de "sömürgecilik" tespiti Türk ve Kürt solu arasındaki ayrışmanın temel kavramlarından biri haline geldi. Siyasi ittifaklar söz konusu olduğunda Kürt sosyalistlerini ayırt eden ilke "**anti-sömürgecilik**" idi.

Türkiye'nin sömürgeci bir devlet ve Kürdistan'ın da ayrı bir tarihsel, sosyolojik bütünlük taşıyan sömürge bir ülke olduğu tezinin kurulmasında, "Doğu Sorunu" denilen olgunun etnik temelleri olduğunu savunduğu için Türk üniversitelerinden dışlanan Dr. İsmail Beşikçi'nin önemli katkıları olduğunu belirtmek gerekir.³⁵

³¹ Dr.Sait Kırmızıtoprak'ın bu eserinin "*Irak Kürt Halk Hareketi ve Baas İrkçiliği*" (Komal, 1975) adıyla sadece Güney Kürdistan'a ilişkin bölümleri yayınlanmıştır.

³² "*Koçgiri Halk Hareketi* (Komal 1976). "Koçgiri Üzerine Birkaç Söz - O günlerden bu yana..." s.14 -15.

³³ *Hedef - Engel Üzerine -Özeleştirisi-*, Komal Yayınları 18, Özel Dizi, 1977 Ankara. 1976 yılında Rizgarî yayıncı kuruluşuna kadar Komal yayınevinin çıkardığı kitapların önsözleri birer siyasal bildirme niteliğindedir. Örneğin *Irak Kürt Halk Hareketi ve Baas İrkçiliği* ile *Koçgiri Halk Hareketi*'nin önsözleri başlıca siyasal tezlerin ortaya atıldığı metinlerdir. Bu metinlerin oluşmasında daha sonra Rizgarî Yazı Kurulu'nda yer alan ve almayan birçok kişinin bir biçimde katkıları bulunsada Orhan Kotan tarafından kaleme alınmışlardı, onun üslubunu, düşünce sistematizini taşırlar. "Hedef-Engel" meselesi üzerine verilen özeleştirisi kararı, Rizgarî Yazı Kurulunun bir "ideolojik üretim merkezi" haline gelmesiyle birlikte, siyasal hareket açısından adeta "resmi görüş" haline gelen bu tip belirlemelere müdahale edilmesinin bir örneği oluşturur. Bir bakıma düşünsel üretim süreci böylelikle kolektifleştirilmiş olmaktadır.

³⁴ *Agy.* s.14-15

³⁵ *Doğu Anadolu'nun Düzeni, Sosyo-ekonomik ve Etnik Temeller* kitabının yazarı olarak Beşikçi, ilk önceleri Rizgarî yazı kolektifinde yer almasına rağmen, daha sonra düşünsel üretimini bu çevrede ama bağımsız olarak yürüttü. Komal yayınevi'nin kuruluşuna da aktif olarak katılan Beşikçi, Kürt sorununa ilişkin tezlerini *Bilim Yöntemi, Üniversite Özerkliği ve Demokratik Toplum* ilkeleri açısından bir dizi örnek [Türk Tarih Tezi, Mecburi İskân, Cumhuriyet Halk Fırkası, Tunceli Kanunu ve Dersim Jenosidi gibi] olgular üzerinden incelemekteydi. Bu tezlerinin genel sonuçlarını ise bitmek bilmeyen yargılamalarındaki savunmalarında ve *Devletlerarası Sömürge Kürdistan* kitabında tartıştı. Beşikçi'nin *Bilim Yöntemi, Türkiye'deki Uygulama* başlığı altında dört kitabı Komal'da yayınlandı. Serinin 5. kitabı ve *Devletlerarası Sömürge Kürdistan* kitabı ise Belge yayınlarıncı çıkarıldı.

Siyasi Ayrışmalar ve "Rizgarî Deklerasyonu"

DDKD'lerin Kürt öğrenci gençliğinin çekim merkezleri haline geldiği, Türk sosyalist hareketindeki yeni gruplaşma ve saflaşmaların yaşandığı bu dönemde siyasal gelişmeler kısa bir süre içinde ayrışmayı dayattı. TKDP'nin mevcut programında örgütlenmeyi kabul etmeyen ekip, "*Türk Solundan ayrı, diğer sınıf ve tabakalardan bağımsız örgütlenme*", "*sömürgecilik tezi*", "*Kürt halkının anti-sömürgeci mücadelesinin ideolojik politik inşa süreci*", "*Kemalizm ve sosyal-şovenizm*" eleştirisi başlıklarında bir "deklarasyon" yayınladı.

Daha sonra "Rizgarî" yayınının manifestosu olacak bu deklarasyonla ayrışma netleşti. TKDP'yi reorganize etmeyi amaçlayan "Şıvancılar" ayrışmanın öbür ucunu oluşturuyordu. Derneklerde yürütülen tartışmalarda İstanbul ve Diyarbakir DDKD "Şıvancılar", Ankara DDKD "Rizgarî", İzmir DDKD ise "bağımsız" kalmayı seçti. Legal alandaki bu yansıma nedeniyle Şıvan hareketi, "DDKD" ya da "Devrimci Demokratlar" olarak anılmaya başlandı.

Aynı yıllarda -1975- Avukat **Kemal Burkay**'in önderliğinde SBKP yanlısı ılımlı reformcu sosyalist bir çizgi izleyen **TKSP** [Türkiye Kürdistanı Sosyalist Partisi] örgütlendi. Bu akımın legal alandaki sözcülüğünü ise "Özgürlük Yolu" yayını ve DHKD'ler yapmaktaydı. Özgürlük Yolu, Kürdistanlı öğretmenler ve memur kitlesi ile aydınlar arasında daha yaygındı. Özellikle Kuzey bölgesindeki yurtsever taban üzerinde de etkiliydi.

"Sağ KDP" olarak bilinen TKDP'de ise, partinin egemen çizgisine muhalif gençlik ve bir kısım aydınlar ayrılarak "**KUK**"u (Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları) oluşturmuşlardı. KUK, Türkiye KDP'sinden önemli bir destek alarak ayrıışmıştı ve silahlı aparatı bulunmaktaydı. Nispeten bağımsız bir çizgi izlemeye, ulusal ve sosyalist söylemi dengelemeye çalışan bir çizgi izliyorlardı. Özellikle güney bölgelerinde yurtsever Kürdistan köylülüğü ve Mellalar arasında bir tabanı vardı.

Şıvancılar, 1978'de T-KDP'yi reorganize ederek "**KİP**" (Kürdistan İşçi Partisi) adını aldılar. Fakat sağ ve sol KDP'lerin mirasçıları güç birlikleri içinde bir araya gelmeye çabaladıkları kadar, iç bölünmeler geçirmekten de kurtulamadılar. "Devrimci Demokratlar" da SBKP yanlısı ama daha sert bir çizgi izlemekte TKP ile ittifaki esas almaktaydılar. Buna karşılık Kürdistan'da kasaba esnafı, zanaatkarlar, öğrenciler ve geleneksel yurtsever taban üzerinde etkiliydiler.

TKSP, KİP (Pêşeng) ve KUK 1979'da Türkiye'deki Ulusal Demokratik Cephe'ye benzer biçimde Kürdistan'da UDG (Ulusal Demokratik Güç Birliği) oluşturdular. UDG, silahlı ve siyasal radikalizme bir karşı hat çekmeyi, buna karşılık Türkiye'de "faşizme karşı ortak blok" oluşturmayı amaçlıyordu. Şiarları, "*Türkiye'ye demokrasi, Kürdistan'a özerklik!*" idi...

Rizgarî'nin öncülük ettiği "*anti-sömürgeci mücadele, bağımsız örgütlenme*" gibi temel başlıklar bütün eğilimlerdeki Kürt solunca benimsenmesine rağmen, "*Bağımsız-Birleşik-Sosyalist Kürdistan*", "*tek ve merkezi örgüt*" konuları temel ayrılık konuları olmaya devam ediyordu.

Rizgarî dışında bu tezleri savunarak örgütlenen bir diğer yapılanma da **Kawa** oldu. Kadrolarını DDKO, DDKD gibi örgütlenmelerden, öğrenci gençlik ve Kürt aydınlarından alan Kawa, Kürdistan'da "**anti-sosyal emperyalist**" ilke ile hareket ediyordu. SSCB'nin "*sosyal-emperyalist*" olarak tanımlayan ve SBKP yanlısı gruplarla ideolojik-siyasal mücadele yürüten Kawa, Türk solunda yaşanan "*Maoculuk*", "*üç dünya*" ve "*AEP*" tartışmalarının yansımasıyla 1978'de bölünme geçirdi ve Kawa, Dengê Kawa olarak ikiye ayrıldı.

Dönemin ilginç ayrışmalarından biri de, Kürt solunun yoğun ideolojik tartışmalarının Türk sosyalist hareketindeki yankılarıdır. En reformistinden, en radikaline kadar bütün Türk solu, "*sömürgecilik ve ayrı örgütlenme*" tezine şiddetle karşı çıktı ve onu "*ayrılıkçı burjuvazinin, Kürt milliyetçiliğinin tezi olarak*" mahkum etmeye çalıştılar.

Buna karşılık, "*ulusal sorun, Kemalizm*" gibi konularda yeniden gözden geçirmeler ve tartışmaları da yürütmek zorunda kaldılar. Türk solu içinde yalnızca **Kurtuluş** (KSD) grubu sömürgecilik tezini benimsedi, fakat "*ortak örgütlenme*"yi savundu. Kurtuluş içinde gelişen Kürt muhalefeti ise ayrılarak **Tekoşin** grubunu kurdular. Troçkist yapılardan **İşçi Cephesi** de 1979'da sömürge Kürdistan tespiti yaparak "Bağımsız Kürdistan" sloganına sahip çıktı.³⁶

Türk sosyalistleri içindeki tartışmalar daha sonra **TKEP** [Türkiye Komünist Emek Partisi] gibi örgütlerin "Kürdistan seksiyonu" kurmaları ve daha sonra bunların da ayrışmalarına doğru uzandı. 1980'li yıllarda KKP'nin kuruluşu böyle bir sürece denk düşer.

Rizgarî'de "Yazı Kurulu" Dönemi

³⁶ *İşçi Cephesi*, sayı 1 (1980).

Rizgarî kadroları için henüz somut bir siyasi örgütlenme modeli yoktu. Buna karşılık *Rizgarî Dergisi'nin* Yazı Kurulu³⁷, kaçınılmaz olarak ideolojik olduğu kadar pratik olarak da siyasi bir merkez rolü üstlenmiş oluyordu.

Yazı kurulu önüne, Kürdistan ihtilalinin teorik tezlerinin, programatik sorunlarının tartışılmasını koymakta ve bunu "anti-sömürgeci ulusal demokratik mücadelenin ideolojik-politik inşa süreci" olarak adlandırmaktaydı. Örgütsel inşanın da buna göre biçimlenmesi düşünülüyordu. Dolayısıyla nasıl bir örgütlenme olacağına cevabı da zaten henüz verilmiş değildi.

Ortada henüz çerçevelenmiş hazır tezler yoktur, ama yazı kurulu her bir konuyu kendi arasında tartışarak ortak metinlere ulaşmakta ve bunları dergide tartışmaya açmaktadır. Yapılan işbölümü gereği Rizgarî dergisinin her sayısında Kürdistan ihtilalinin temel programatik konularından birisi tartışmaya açılmaktaydı.

Kürdistan'ın bir sömürge olduğu tezi, Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkı için bağımsız ve ayrı örgütlenmesi gerektiği tezleri; Kemalizm, resmi tarih ve resmi ideoloji eleştirileri; anti-sömürgeci ulusal demokratik mücadele kavramı; parlamento seçimleri [seçim siyaseti] ve legal mücadele [demokratik kitle örgütleri anlayışı] ile ilgili tezler hep bu süreçte olgunlaştırılmıştır.

Rizgarî, uluslararası sosyalist hareketteki kutuplaşmalar ve onların Türkiye ve Kürdistan'a yansımaları karşısında da bağımsız bir tutum takındı. SBKP'yi, ÇKP'yi ya da AEP'i dünya sosyalist hareketinin merkezi gören çizgilere karşı tavrı aldığı gibi; kendini "Marksist-Leninist" bir düzlemde tanımlamasına karşılık III. Enternasyonal pratiğinin, Lenin, Stalin ya da Mao'nun eleştirisinden de kaçınıyordu. Türk Solu'nu genel olarak "sosyal şoven" bir tutum takınmakla eleştiriyor; Marksizm-Leninizmin dogmatik ve şabloncu bir tarzda değil, ülkelerin somut koşulları içinde yorumlanması gerektiğini savunuyordu.

70'li yılların hızlı sosyal, siyasal gelişmelerin yaşandığı dinamik ortamında Rizgarî dergisi aracılığıyla tartışılmaya başlanan tezler oldukça kısa zamanda ete kemiğe büründü, taraftar kazandı ve bir takım örgütsel biçimler kendiliğinden ortaya çıkmaya başladı. Bir bakıma siyasal hareketlilik ve örgütsel talepler, teorik tartışmaların, ideolojik-siyasal inşa sürecinin önüne geçti. Kürdistan'ın belirli kentlerinde, metropollerde Kürt öğrenci gençliğinin, medrese kökenli Kürt aydınlarının teveccüh ettikleri bir siyasal hareket gelişti. Çeşitli sendika ve meslek örgütlerinde "anti-sömürgeci muhalefet" grupları oluştu. Birçok yerde **ASDKD**'ler (*Anti-Sömürgeci Demokratik Kültür Dernekleri*) kuruldu, vb.

Bu hareketin sadece dergi yazı kurulu ile yönlendirilmesi ve taleplere cevap vermesi mümkün değildi tabii.

80 öncesinin karakteristik özelliklerinden biri de "Faşizme Karşı mücadele" eksenine belirlenmesidir. Faşizme karşı burjuva demokrasinin savunulması birçok grubu Ecevit-CHP iktidarının Milliyetçi Cephe (MC) veya MHP karşısında savunulması ve seçimlerde desteklemesine götürmekteydi. "Kemalizm", "CHP" ve "Parlamentarizm" olgularının köklü bir eleştirisi 1977 yılında *Rizgarî*'de yayınlanarak, sömürgeci parlamentonun, ırkçı-şoven bir parti olarak tanımlanan CHP ile işbirliğinin reddi gibi radikal çıkışlar, "anti-sömürgeci muhalefetin bağımsız seçim siyaseti" reformist "sol"lar tarafından şiddetle reddedildi.

Fakat bu ideolojik-politik duruş, hem sömürgeci burjuva parlamentosu, hem de düzen partileriyle "ulusal demokratik muhalefetin" radikal kopuşu anlamına gelmesi bakımından tarihsel bir tavır alışını ifade etmekteydi. Parlamentonun reddedilmesi, fakat seçimlerin bir platform olarak kullanılmasını savunan Rizgarî görüşleri "bağımsız yurtsever adaylar" dönemini başlattı. 77'de blok halinde Ecevit'i iktidara taşıma için çalışan Türk ve Kürt "sol"ları daha sonraki seçimlerde "bağımsız seçim siyaseti" etrafında kümelenmeye başladılar.

1978-79 yılları Kürdistan'da politikleşmenin üst boyutlara vardığı ve yaygınlaştığı bir dönemdir. Ulusal hareket o güne kadar yakaladığı en geniş kiteselleşme boyutuna varmıştı. Öyle ki, Mahalli Seçimlerde, daha önce reddedilmiş olan "Bağımsız Seçim Siyaseti" bu kez benimsenince, Diyarbakir Belediye Başkanlığına Mehdi Zana, Ağrı'da Urfan Alparslan gibi yurtsever devrimci demokrat isimlerin büyük bir çoğunlukla seçilebilmesi bunun bir göstergesi sayılabilir. Aynı seçimlerde daha birçok ilçe ve beldede bağımsız yurtsever adaylar seçimleri kazanmıştı.

Yerel yönetimlerin ulusal güçlerce kazanılması ve Kürdistan'daki yoğun kiteselleşme ve politikleşmenin, rejimi en az muhalefetin silahlanması kadar tedirgin ettiği açıktı.

"Bağımsız Birleşik Sosyalist Kürdistan" talebi ve "anti-sömürgeci ulusal demokratik mücadele" kavramları ile ulusal ve toplumsal kurtuluş süreçlerinin tek bir devrim programı olarak formüle

³⁷ Rizgarî Yazı Kurulu'nda Mümtaz Kotan, Orhan Kotan, İbrahim Güllü, Ruşen Arslan, Hatice Yaşar, İkrâm Delen ve Ali Yılmaz Balkaş gibi isimler yer aldı. İsmail Beşikçi, Fikret Şahin ve Mehmet Uzun ise kısa sürelerle de olsa yazı kurulunda bulunan isimlerdi.

edilmesi *Rizgarî*'nin ayırt edici çizgileri oldu. Buna karşılık örgütlenme biçimi, mücadele yöntemleri ve Güney Kürdistan'daki gelişmeler karşısındaki tavır konuları *Rizgarî* yazı kurulundaki başlıca gerilim konularıydı.

Rizgarî - Ala Rizgarî Yol Ayrımı

Rizgarî yazı kurulu örgütlenme konusunda görüş birliğine varamadan 1978 yılında bölünmeye uğradı. Yazı kurulundaki ayrılık derneklere, alanlardaki yerel inisiyatiflere yansdı. Yer yer gerilim ve çatışmaların olduğu bu süreç sonunda İbrahim Güçlü, Hatice Yaşar ve İkrâm Delen öncülüğündeki yazı kurulu üyeleri "*Ala Rizgarî*" adıyla yeni bir yayın çıkararak yeni bir örgütlenmeye geçtiler. *Ala Rizgarî* daha radikal bir çizgi vaat etmekte ve Kürdistan tabanına yayılmayı amaçlamaktaydı.

Mümtaz Kotan, Orhan Kotan, Ruşen Arslan ve Yılmaz Balkaş'tan oluşan diğer yazı kurulu üyeleri de aynı isimle *Rizgarî* yayınına devam ettirme kararı aldılar. Diğer yazı kurulu üyelerince "burjuva milliyetçisi" olmakla suçlanmalarına onlar Kürdistan'a özgü bir Marksist-Leninist çizgi izleme düşüncesiyle, önüne "Dört parçada tek ve merkezi proletarya partisi/Komünist Partisi" perspektifi koymuş, bu çizgide çalışmalara da yönelmişti.

Rizgarî - Ala Rizgarî ayrışmasının tümüyle siyasal ve ideolojik nedenlere dayandığını söylemek yanıltıcı olur. Ayrışmaların kaynağında yönetici kadrolardaki siyaset yapma anlayışı ve alışkanlıklarının önemli yer tuttuğu söylenebilir. Kişisel uyumsuzluklar, çatışma ve güvensizlikler de rol oynamaktaydı. Kuşkusuz tüm bunların ideolojik ve siyasal karşılıkları da vardı. Her tür ayrılığı ideolojik olarak detaylandırmak, siyasal bir zemine oturtmak hiç de güç değil. Yönetici kadrolardaki bu ayrışmaların çevreye, kadrolara doğru yansışırlarında da, çoğunlukla önder kabul edilen kişilere güvenme ve onu destekleme, çatışmacı veya dayanışmacı duygular rol oynamaktaydı. Bir kez kopuştuktan sonra bu kanatların birbirlerine alternatif olarak farklı ideolojik/siyasal kulvarlarda ilerlemeleri daha rahatlıkla mümkün oluyordu.

Kuzey Kürdistan'da 1970-80 arasında silahlı aparatı bulunan veya önüne silahlı mücadeleyi koyup, buna göre yapılanan/yapılanmaya çalışan grupların olduğu kuşkusuzdur. Fakat 15 Ağustos 1984 atılımına kadar bunların hemen hepsi -PKK dâhil- gerçek anlamda bir gerilla hareketi yaratmanın henüz çok uzağında idiler. Var olan askeri aparatlar ise, ya sivil faşist çetelerle ya yerel gericilerle çatışma, ya da kamulaştırma ve cezalandırma temelindeki eylemlerde yer alıyorlardı. Dahası gruplar birbirlerine karşı hegemonya kurma mücadelesinde sık sık şiddete başvuruyor ve askeri aparatlar bu yönde kullanılıyordu.

"Apoculuk"tan PKK'ye...

1977 yılında önceleri pek önemsenmeyen, Kürdistan'da sayıları enflasyonla yarışan gruplaşmalardan biri olarak görülen bir grubun daha adı duyulmaya başladı. Siyaset sahnesine ilkin "UKO" (Ulusal Kurtuluş Ordusu) ve "Apocular" olarak giren bu grubun en önemli özelliği, kendi dışındaki örgütlenmelerden farklı olarak lideri **Abdullah Öcalan**'ın (Apo) karizmatik kişiliği çevresinde yoğunlaşarak gelişmesiydi.

Hareketin temel özelliklerinden biri de, kadro kaynaklarının diğer örgütlenmelerden olan farklılığıydı. Rizgarî de dâhil hemen hemen tüm örgütlenmeler aynı kadro kaynakları üzerinden birbirleriyle kopuşan/birleşen "akraba" örgütlerden oluşmasına karşılık "Apocular"ın bunların dışında gelişmesiydi.

THKP-C'nin silahlı mücadele çizgisinden esinlenen hareket, kadrolarını da bu çizgiden Kürdistanı temelde ideolojik-politik olarak kopuşan öğrenci gençlikten kazanmaktaydı. Diğer bir kadro kaynağı da metropol ve Kürt kasabalarındaki işsiz gençlik ve kent yoksullarıydı. Legal çalışma biçimlerini reddetmeleri; silahlı ve profesyonel kadroları kullanım biçimleriyle Kürdistan'a yeni bir siyaset üslubu getiren "Apocular", alan hakimiyeti sağlamak için rakip gördükleri Kürt ve Türk gruplarına, sivil faşistlere ya da aşiretlere karşı giriştikleri mücadele ile kısa zamanda taban kazanmaya başlamışlardı.

"Apocular" hem Türk, hem de Kürt soluna karşı retci-çatışmacı ve uzlaşmaz bir kimlikle karakterize olmuşlardı. Diğer gruplar da yer yer onları küçümseme eğilimindeydiler veya "*küçük burjuva maceracıları*", "*anarşistler*", "*Kürt milliyetçileri*", "*provokatif bir grup*" olarak suçlamakta ve tecrit etmekteydiler.

Gerek gruplar arası çatışmalar ve gerekse Siverek pratiğinde görüldüğü gibi feodallerle girişilen mücadele sırasında aşiretler arası kan davasına çekilme, devletin tezgâhladığı provokasyonlar büyük kadro kayıplarına yol açmaktaydı. Hareketin kitlesel genişlemesi ve devletin boy hedefi haline gelmesine karşılık, karşı karşıya kalınan sorunların aşılması, kuşatmanın kırılmasında yaşanan yetersizlik ve yetmezlikler, örgütü yeni taktik arayışlara itti.

1978 sonbaharında partileşerek **PKK** (Partiya Karkarên Kurdistan) adını alan hareket, Kürdistan'da sıkıyönetim ilanı ile birlikte yoğunlaşan operasyon ve tutuklanmalar karşısında kadrolarını sistematik bir biçimde Ortadoğu'ya çekerek süreci göğüslemeye çalıştı.

Ulusal Kurtuluş Savaşları ve Sosyalist Mücadelenin Sancılı Aşkı

Marksist literatürde "sosyalizm ve ulusal kurtuluş mücadeleleri" başlığıyla tanımlanan bu ilişki, teoriden ziyade pragmatist bir yordamla ilerleyen bir ittifak olarak yürüdü. Bu sadece kendi coğrafyamıza özgü değil, "üçüncü dünya" olarak nitelenen hemen tüm sömürge ve yarı sömürge alanlarında yaşanan bir sorunsaldı. Sömürgeciliğin diğer kurbanları durumundaki ezilen ulusların özgürleşme çabaları, bir demokrasi ve eşitleme enerjisi olarak, kendisine ancak sosyalist siyasanın teori ve pratiğinde bir yer bulabiliyordu. Fakat bu enerjiyi taşıyan sınıfların –aydınlar, orta sınıf ve köylülüğün- sahip oldukları siyasal kültür ve nihai talepleri bakımından sosyalist öngörülerle organik bir ilişkisi kurulamıyordu.

Kapitalist sistem, metropol proletaryasının devrimci talepleri karşısında, onu sistemin bir parçası haline getirecek ekonomik ve siyasal ödüllere razı oldukça; siyasi iktidarı tümüyle kaybetmektense kârını paylaşmaya, devleti demokratikleştirmeye ve sosyalizasyona yöneldikçe, sisteme karşı yönelen devrimci dinamizm de işçi sınıfından sömürge ülkelere, köylülüğe, kır yoksullarına, varoşlara kaymaktaydı.

60'lı yıllara gelindiğinde uluslararası sosyalist hareket daha çok aydın ve öğrenci gençlik üzerinden yayılma eğilimi gösterdi. 1968, sosyalist hareketin eski kalıp ve sınıf tabanından çıkarak daha geniş kitlelere yayılmasının da habercisiydi. Sömürge halkların, ezilen ulusların aydın tabakası da hem bu dalganın bir parçası olmuşlar, hem de kendi özgün sorunlarının ancak bu potanın içerisinde çözüleceğine olan inançla sosyalist düşünce ve örgütlenmelere sarılmışlardı. Fransız ihtilalinin jakoben, aydınlanmacı ve ulusal fikirlerinin entelijensiya aracılığıyla dalga dalga çevreye taşınmasına benzer bir durum yaşanmaktaydı.

II. Dünya Savaşından sonra bir yanda ABD'nin liderliğindeki kapitalist dünya, diğer tarafta SSCB'nin öncülüğündeki sosyalist dünya olarak iki gerilimli kutba bölünmüş olan dünyada, sömürge ulusların mevcut statükodan kurtuluşlarının tek yolu SSCB'nin himayesi veya desteğinin sağlanması olarak görülüyordu. Sovyet yanlısı gurupların ana dürtüsü bu dış politika beklentisine dayanıyordu. Fakat pratikte aslında Sovyet politikasının komünist partiler aracılığıyla mevcut dengeleri/statüyü korumak olduğu görülmeye başladığında da alternatif yol ve çıkışlar aranmaya başlamıştı. Bu arayışların ağırlık merkezinde de sembol haline gelen Vietnam ve Küba anti-emperyalist ulusal kurtuluş savaşlarına, dengeyi bozacağına inanılan ve öncü kadrolar üzerine kurulu bir silahlı mücadele anlayışı oturmaktaydı.

Kürt aydınlarının, öğrenci gençliğinin sosyalist hareketle bağlanmaları da dünyadaki pek çok benzerleri gibi öncelikle sosyalist hareketin felsefi tezlerinden hareketle gelişti. "Doğunun geri kalmışlığı, Kürt halkı üzerindeki baskılar" gibi olgular ancak sosyalist siyasal tezlerle açıklanabiliyor, sistem içinde hiçbir hayat hakkı tanınmayan özgürlük taleplerinin ancak sosyalist hareket sayesinde gerçekleşebileceği bir ufuk belirliyordu.

Liberal, demokrat ve ulusal düşüncelere açık Kürt aydınlarının (ki kendilerine o günlerde "Doğulu aydınlar" deniliyordu), öğrencilerin hızla TİP ve FKF içerisinde yer almaları bu etkinin bir sonucudur. Bu deneyimin pek de öne çıkarılmayan sonuçlarından biri, Türkiye işçi sınıfından ziyade, ağırlıkla feodal ya da köylülük özelliklerine rağmen Kürt ve Alevi gibi ezilen ulus ve inanç gruplarından insanların sosyalist düşüncelere meylenmiş olmasıdır.

Sosyalist hareket ile onun kitle tabanının eğilim ve talepleri arasında uluslararası ölçekteki bu çelişkiye, Türkiye'de bir başka çelişki daha eklendi. Kürt aydın ve öğrenci gençliği sosyalist düşünceleri ancak Türk solu üzerinden alabilme şansına sahiptiler. Türk solu ise uluslararası sosyalist hareketin kavramlarını tercüme ederken aynı zamanda onu "Türkleştirmiş"ti.

Sosyalizmin Türk solu tarafından "Türkleştirilmiş" yorum ve çözüm önerileri [program ve öngörüler] çok geçmeden Kürtlerin Türk solu ile çatışmalarına ve kendi yollarını aramalarına neden oldu. DDKO'ların kuruluşu, Türk soluyla kopuşun ilk pratik ifadesidir. 70'li yıllarda ise ardı ardına Kürt halkının özgün sorunlarını ve giderek Kürdistan'ı ayrı bir ülke olarak telaffuz eden politik örgütlenmeler doğdu. Böylece "Kürt solu" ya da "Kürt sosyalist hareketi" denebilecek dinamik bir çizgi oluştu.

Kürt ulusal sorununun yalnızca sosyalist hareket üzerinden tartışıldığını, örgütlenebildiğini söylemek yanlış olur. Hayır, tersine, 70'li yıllara gelindiğinde 20'li ve 30'lu yıllar boyunca Kemalist Cumhuriyet tarafından "tedip, tenkil ve tehcir" ile bastırılmış irili ufaklı birçok Kürt isyanlarının, direnişlerinin mirası üzerinden yükselen; 40'li ve 50'li yıllar boyunca da oldukça sessiz ve derinden giden, fakat Güney ve Doğu Kürdistan'daki ulusal örgütlenme ve fikir akımlarıyla birlikte yürüyen bir Kürt ulusal demokratik hareketi zaten mevcuttu. Bu geleneksel akım özellikle medrese kökenli

Kürt aydınları, çarşı esnafı gibi orta sınıfla desteklenen ve fakat Kürt köylülüğüne dayalı bir milliyetçiliği temsil ediyordu.

Liberal, demokrat ya da sosyalist hiçbir Türk aydınının, bu Kürt ulusal dinamiği ile ilgili bir tanım veya ilgisi görülüyordu. Olguyu üniversite çevrelerinde tanımlayan ilk ve çok uzun yıllar tek başına tartışmak zorunda kalan İsmail Beşikçi oldu. Buna karşılık sosyalizmin teorik tezlerini geliştirmeye çalışan verimli bir genç kuşak oluşmuştu.

60'lı yıllar bu geleneksel çizgiye kimisi Avrupa kimisi Türkiye metropollerinde okumuş ve sol düşünceye açık bir aydın zümre daha eklemişti. 70'li yıllar, bir başka açıdan Kürt ulusal hareketinin sosyalist gençlik kuşağıyla bir biçimde yeniden oluşmasının, sentezlenme çabalarına da sahne olmaktadır. Öyle ki 90'lı yıllara kadar Kürt ulusal hareketinin geleneksel kadro ve çizgisi çok önemli oranda sosyalist program ve kadroların ideolojik hegemonyası altında kaldı.

Rizgarî'nin teorik tezlerinin oluşturulmasında etkili bir yere sahip olan **Orhan Kotan**, uluslararası sosyalist hareketin ulusal kurtuluş mücadeleleriyle ne tür bir sentez oluşturabileceğine, bunun Kürt ulusal demokratik mücadelesiyle buluşma veya çatışma alanlarını tartışan, ne tür programatik çözümler bulunabileceğine kafa yoran bir teoriyken olarak karşımıza çıkıyor.

Orhan Kotan'ın düşünce dünyası Kürt halkının ulusal zulümden kurtuluş problemiyle, onun dünya ve Türkiye ile olan evrensel bağlantısını, sosyalist hümanizm zemininde kurma çabası olarak tanımlanabilir.

Uluslararası sosyalist hareketin, "barutu tükenmiş burjuvazinin demokratik görevlerini üstlenerek, ulusal demokratik devrimi sosyalist devrime taşıma" adına ulusal kurtuluş hareketlerine önderlik etme tezinin yaşadığı sorun ve çatışmalar –bir bakıma bu sancılı aşk- 90'lı yıllara kadar Orhan Kotan'ın -ve tabii Rizgarî'nin- "Kürdistan ihtilali" üzerine geliştirdiği tezlerin de bel kemiğini oluşturmuştur.

Reel sosyalizmin çöktüğü, kapitalizmin kendini yeniden toparladığı "küreselleşme" döneminde ise bu sancılı aşk yerini ayrılığa terk etti. Uluslararası sosyalist hareketin ulusal kurtuluş hareketlerine öncülük etme, demokratik devrimleri tamamlama gibi iddiaları teorik olarak da sona erdi. Sosyalist kamptan bir türlü gelmeyen siyasal destek, zaten yoksulluk içindeki güçsüz bu yığınların üzerine sürekli "dünya devrimini taşıma" yükü bindirilmesi, el altından desteklenen ve manüplatif bir hale dönüşen silahlı mücadele ile marjinal terörist hareketler haline çevrilen ulusal kurtuluş savaşları da yol ayrımlarına geldiler. Sistem Güney Afrika örneğindeki gibi onları yeniden bir biçimde içine almaya başlamış, hatta SSCB'nin dağılmasından sonra buralardaki ulusal bağımsızlık isteklerini düpedüz destekler hale gelmişti.

Kotan, 1973 TKDP Program Taslağını kaleme alırken ulusal demokratik düzeyle sosyalist düzeyin birbirinden ayrılması, ulusal demokratik bir partinin önüne sosyalist programlar dayatılmaması görüşündedir;

Türkiye Kürdistan'ında Marksist-Leninist mücadeleyi önerenler, T-DKP'yi Marksist-Leninist parti gibi görmek isteyenler büyük bir hata içindedirler. Emek-sermaye çelişkesinin yani modern toplum sınıflarını oluşturan burjuva-proleter mücadelesinin çözümü elbette ki sosyalizmden geçer. Ancak halkının %100'ü son derece geri bir üretim biçimi içinde bulunan ve başlıca unsuru (%85-90) köylü yığınların teşkil ettiği Kürdistan'da T-KDP Marksist-Leninist mücadele içinde değildir. Bu önerinin sahibi değildir. Ve bu önerinin sahibi olamaz. T-KDP, halkın sınıf yapısına bağlı olmaksızın bütün sınıf ve tabakalarının sorularına cevap veren ve özlemlerini bünyesinde barındıran bir CEPHE partisidir. Bir MİLLÎ partidir.³⁸

1982'de ise *Rizgarî*'nin "ideolojik inşa süreci"nin ardından karar kılınan örgütlenme modeli "Kürdistan'da dört parçada tek ve merkezi proletarya partisi" olarak sonuçlandırılmıştır.

Rizgarî deklarasyonundan beri "ayrı örgütlenme" olarak formüle edilen anlayış, sınıf ve ülke temelinde de somutlaştırılarak "dört parçada tek ve merkezi proletarya partisi" olarak somutlaştırıldı. *Rizgarî* dergisi 9. sayı ve Özel Ek 10. sayılarda bu örgütlenme perspektifinin ana başlıkları da açılmıştı. "Kürdistan'da komünist öncünün örgütlenerek savaş alanındaki yerini alması, kapitalist köleliğe karşı Marksist-Leninist mücadele ve Kürdistanlı sosyalist siyasal güçlerin birliği" çağrıları bu açılımın sonuçlarıydı.

Kürdistan proletaryasının ihtilalci bir sınıf örgütü olarak PARTİ ve bütün ulusal demokratik güçlerin ortak taarruz cephesinde birleşecekleri bir ulusal kurtuluş CEPHESİ... Formülasyon buydu.

1980 yılında ise bu perspektife uygun olarak Kürdistan Komünist Partisi örgütlenme planı, programı ve tüzüğü kabul edilmişti. Örgütlenme planına göre dört parçada ayrı sekretaryaların

³⁸ Sait Aydoğmuş, 'Sol', Kürt ve Kürdistan Sorununu Solla mı? Serisini İlgilendiren Önemli Bir Belge, "Türk Solu ve Bazı Yanlıklar" başlığı, (1974-75), bak.: <http://www.kurdinfo.com/nivis/sait64.htm>.

oluşturulması ve örgütlenmenin tüm Kürdistan'ı kapsamı gerekiyordu. Aynı program uyarınca ülkedeki *Rizgarî* faaliyetleri bir geçiş dönemi organizasyonuna bağlandı. Tüm örgütsel faaliyetler "Siyasi Kurul"ca yönetildi ve KKP örgütlenme planı, programı ve tüzüğü belirlenen üyelere açılarak örgütlenme çalışmaları yürütüldü.

Kürdistan Komünist Partisi İnşa Komitesi yayın organında, eski parti programlarının Kürdistan'da ulusal kurtuluşa denk düşen ulusal demokratik devrim programı ile kendilerini sınırladıkları, toplumsal kurtuluşa denk düşen sosyalist devrimi ulusal demokratik sınırlar içine hapsettikleri eleştirisi yapılır: "*Biliyoruz ki ulusal olamayanlar, enternasyonalist olamazlar. Biz Kürdistanlı Marksistler, ilke olarak kendi ülkemizde örgütlenmeyi, devrimci proletaryanın dünya düzeyindeki mücadelesinin militan cephelerinden biri olarak Kürdistan proletaryasını örgütlemeyi görev sayarız*".³⁹ "*Sosyalist düzey ile ulusal demokratik düzeyin tek bir program içinde ve bütünsellik içinde yer alması gerekiyor.*" (Yekiti, s.4)

Her ne kadar o günlerde "düşüncelerimiz berrak, hedeflerimiz net, yolumuz aydınlıktır" diyerek özgüven belirtilmekteyse de, 1987'de örgüt model ve programı yeniden gözden geçirilerek "sosyalist ve yurtseverlerin bileşkeni" bir CEPHE modelinde karar kılınır. Merkez Komitesi'nde yer aldığı PRK/Rizgarî [Partiya Rizgarîya Kurdistan] kendisini "sosyalist muhtevalı bir KİTLE PARTİSİ" olarak tanımlamaktadır. Parti programı, Kürdistan devriminin ULUSAL DEMOKRATİK ve SOSYALİST olarak birbiriyle iç içe, ancak ayırt edilmesi gerekli ikili bir karakter taşıdığını belirterek asgari ve azami program hedeflerini açıklamaktadır.⁴⁰

Orhan Kotan 1990 yılında Leninist örgütlenmenin burjuvaziye ait görevleri yoksul ve geri kitlelerin üzerine yüklediği, bu yüzden de bürokratizmin temeli olan illegal çelik çekirdek, öncü örgüt gibi kavramların öne çıktığını belirtir:

*Geri bir ülkede öncü örgütün çelik yapılanması, merkezi yanın öne çıkmasının başlıca kaynağını oluşturuyor. İlegal, öncü ve merkezi bir yapılanma... Stalin ile beraber kurumlaşıp, özellikle geri ülkelere ihraç edilen bu örgüt anlayışını biz tümü ile devraldık. Bu da bizim tarihsel talihsizliğimizin başlıca nedeni oldu.*⁴¹

Bu nedenle de "her birinin tepesine küçük Stalinler'in tünediği" 30 yıllık siyasi kültürün ürünü olan örgütlerin yoldan çekilmelerini talep etmekte ve legal örgütlenmelere geçilmesini önermektedir.

"Teoride Panik Yaratan Bir Kavram: Faşizm"

Rizgarî Dergisi'nin 9. sayısında yayınlanan, egemen solun faşizm ve Kemalizm tahlillerinin, anti-faşist mücadele taktiklerinin eleştirildiği uzun makaleye böyle bir girişle başlamıştı. Bu tahliller *Rizgarî*'nin Stalinist merkez sol çizgiyle, III. Enternasyonal pratiğinin eleştirildiği bir ideolojik kopuşmasına tanıklık eder. Kürt sosyalist hareketi içinde Stalinizme en popüler olduğu bir süreçte alınan bu karşı tavır, kısmi olarak Troçki'nin, Gramsci veya Luxemburg'un Marksist kaynaklar olarak referans gösterildiği radikal bir teorik konumlanıştır. Bu metinle birlikte *Rizgarî* hem "Troçkist" hem "Kürt milliyetçisi" olarak suçlanıp, anti-faşist cephenin dışında atılmaya çalışıldığı bir tepkiyle karşılaşır.

Anti-faşizm konusunda "Türkiye'de Kuran-ı Kerim haline gelen «Faşizme Karşı Birleşik Cephe»'nin yazarı "Dimitrov'un Faşizm tahlillerinin yetersiz, anti-faşist siyasal strateji ve taktiklerinin ise yanlış" olduğu belirtilen metinde; burjuva baskıcılığının tüm biçimlerini, tüm kötülükleri "faşizm" olarak nitelemenin yanlış olacağı, faşizmin asıl olarak "burjuva rasyonelliği dışında bir olgu olduğu belirtiliyordu. Bu tahlile göre, faşist hareket asıl olarak küçük burjuva yığınların düzen dışı muhalefetlerinin üzerinde yükselmekteydi. Buna göre faşist iktidar da devletin burjuvaziye karşı da görece biçimde özerkleşmesi, onun için de buyurgan hale gelmesi demektir. Tekelci sermaye ekonomik iktidarını da kaybetmemek için, siyasal iktidarını da paylaşmaya razı geliyordu.

Türkiye'de ise burjuvazinin hemen her türlü baskıcı yönetimi "faşizm" olarak tanımlanmakta, faşizme karşı mücadele "kapitalist köleliğe karşı" mücadeleden ayrı düşünülüyor için de mücadele faşist çetelerle sokak çatışmalarına hapis olmakta, hedef olarak da burjuva demokrasisini geçememekteydi. Ayrıca Türk solu "faşizm" şablonunu bol bol kullanarak da Kemalizmi tahlil edememekte, Kürdistan'daki sömürgeci yapıyı göz ardı etmekteydi.

Kemalizmin, "siyasi ve ideolojik olarak faşizm ile fevkalade benzer uygulamalar içinde olduğu" tespiti yapılmaktadır:

³⁹ *Filistin Faciası!*, Dengê Komal, Özel Broşür No:1, Duisburg 1982

⁴⁰ *Siyasi Program*", PRK (Rizgarî), 1988, s.51; 2. baskı PRK (Rizgarî Yayınları) No 19, 1991.

⁴¹ "Büyük Kararlar İçin Küçük Düşünceler", PRK/Rizgarî 1. Konferansı, Tutanak ve Belgeler No 2, Rizgarî Basım Yayım merkezi Yayınları, s.32, Ekim 1991, s.10-50

"Kemalizm, çözülen, çürüyen feodalizmin içinden gelen, kapitalistleşme evresinde, toplumsal örgütlenmeyi kaldıramayacak alt yapı kurumlarına sahip olunan bir dönemde, yukarıdan aşağıya doğru geliştirilen kapitalistleşmedir. Kemalizm, yürütmenin sınıfa karşı özerkleştiği bir devlet biçimidir. Bu yanı ile Bonapartist karakteristikler taşır. Ancak, Kemalizm ile Bonapartistliği özdeşleştirmek mümkün değildir. (..)“Kemalizm’in inşa süreci ise, Osmanlı İmparatorluğu’nun toplumsal örgütlenmesinde etkin bir yeri olan asker bürokrasinin, yürütmede doğrudan buldukları bir evredir. 1919-22 savaşının yöneticileri, siyasi iktidarı ele geçirmişlerdir.⁴²

Türk solu ile “sömürgecilik ve ayrı örgütlenme” noktalarında gelişen ideolojik mücadele Kemalizm ve faşizm ile ilgili saptamalarla daha da derinleşmiştir. Kemalizmin hiç olmazsa başlangıçta “anti-empyralist, ulusal kurtuluşçu, ilerici özellikler taşıdığı” yolundaki genel kabul, o evrede Kürt hareketleri tarafından da paylaşılmaktaydı. *Rizgarı*’nin Kemalizme yönelttiği bu radikal eleştiriler, Türk solundan büyük tepkiler görmekteydi.

Nedir ki 12 Eylül darbesinin eli kulağındadır, uzun boylu teorik-ideolojik tartışmaların yerini sola yönelen topyekûn tehdide karşı ortak duruşun, pratik ihtiyaçları alacaktır. Ama sol hareketin aldığı yenilginin ideolojik kaynakları tartışılırken eski tip mevzileşmeler önemini yitirmiş olacaktır.

Örgüt kadrolarının ardı ardına tutuklamalar geçirdiği bir dönemin ardından Avrupa’da 12 Eylül Cuntası ile ilgili parti bildirisinde yapılan tahlil “12 Eylül’ün militarist-bürokratik bir devlet darbesi”⁴³ olduğu yönündedir.

Bildirinin önemli yanlarından biri de Türkiye’de 12 Mart gibi askeri darbe dönemleri değerlendirilirken, o güne değin sol hareketler içinde pek görülmeyen biçimde 27 Mayısla ilgili özeleştirici de içeren yeni belirlemeler yapılmasıdır:

Türkiye’de solun hemen hemen tümü, yirmi yıl önceki bir askeri darbeyi, 27 Mayıs darbesini şu ya da bu kadar ilerici görmüşlerdi. Hala da 27 Mayıs’a övgüler düzmektedirler. Biz Kürdistanlı Marksistler, geçen süre içinde yeterli bilgi ve bilince sahip olmadığımız için o günlerde gerekli ve yeterli açıklamaları yapamamıştık. Sonraları daha berrak ve net olarak görebildiklerimizi yazdık. Kısaca şöyle özetlenebilir: Siyasal düzeyde 27 Mayıs, asker sivil bürokrasinin iktidara müdahalesi olarak biçimlendi. Ve bir darbe ile gerçekleştirildi. DP’nin iktidarından sonra, iktidar üzerindeki haklarını azar azar kaybeden Kemalist iktidar erki (erk: güç, yetke) 27 Mayıs’ta bu haklarını nispeten geri almayı amaçladı. Tarihsel toplumsal açıdan bu bir geriye dönüşü ifade eder, bu anlamda geridir. Somut siyasal pratikte ise ilerici ve demokratik biçimlere büründü. Onun ilerici ve demokratik biçimleri, kendi doğasından kaynaklanmıyordu. Tam tersine, toplumsal alanda yerini alan burjuvazinin çıkarlarının ifadesi idi.⁴⁴

Darbenin yarattığı karamsar tabloya rağmen Orhan Kotan, kendi deyimiyle “Ortadoğu’nun devrimci depremlere gebe” olduğuna inanıyordu. “Ortadoğu empyralizmin yumuşak karnıydı, empyralizmin çözümsüzlüğünün kilitletiği bu statükonun ortasında ise beyni ve iskeleti sömürgeciler tarafından parçalanmış Kürdistan, durmaktaydı, statükonun kilidini açacak anahtar ise Kürdistan devrimiydi” (agy).

Bildirilerde *Rizgarı* 9’daki faşizm tahliline uyarlı olarak yapılan “militarist bürokratik cunta” tanımı, “*Rizgarı* 12 Eylül’e faşist demiyor!” tarzında bir tecrit gerekçesi yapılmaya çalışıldı. 12 Eylül’ün 2. yıldönümü için ortak platformdan niçin çekildik? *Ayrı Dur, Ortak Vur!..*⁴⁵ başlıklı broşürde bu kavramsal tartışmanın siyasal pratikteki sonuçları üzerinde durulmaktadır:

...bu grupların hiçbirinin sağlam ve tutarlı bir faşizm teorileri yoktur... Faşizm üzerinde şuradan buradan aşırılmış ve alt alta sıralanmış bir formüller yığını ile ajitatif savaş sloganları egemen ideolojinin yapısını oluşturan öğelerdir. Tutarlı bir faşizm teorisine sahip olunmadığı için de , faşizme karşı mücadelede zikzaklı, kararsız, ilkesiz davranılmaktadır. (...) 12 Eylül öncesinin en önemli karakteristiği, faşizme karşı verilen mücadelede gösterilen olağanüstü beceriksizlik ve tutarsızlıklardır. (...) Sağ -sol çatışması kalıpları içine sıkışıldı, sosyalist hareket sivil faşist çetelere karşı mücadele perspektifi içine hapsedildi, kapitalist devlet aygıtı hedef dışı kaldı.

1980 Cuntası ve “Yol Ayrımları”: Tasfiyeler...

⁴² *Rizgarı*, S.9, “Faşizm”, s.79.

⁴³ *Rizgarı*, “12 Eylül Darbesinin Anatomisi”, *Dengê Komal*, Nr.2, 30 Kasım 1980, Duisburg.

⁴⁴ *Agy.*, “12 Eylül darbesinin Anatomisi”, s.,72.

⁴⁵ 12 Eylül’ün 2. Yıldönümü için ortak platformdan niçin çekildik? *Ayrı Dur, Ortak Vur!..* (Dengê Komal, Özel Broşür, s.12, Ağustos 1982, Duisburg.

12 Eylül 1980 cuntası ile başlayan dönemi, Türk ve Kürt sol hareketleri için genel bir yenilgi ve tasfiye dönemi olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır.

Kimi guruplar sahip oldukları kitlesel güce ve olanaklara rağmen marjinalleşip tasfiyeye uğrarken, kimi guruplar da döneme uygun politikalar izleme, fırsatları değerlendirme, yenilgiden dersler çıkarma temelinde kendilerini yenilemeyi başardılar.

80 öncesinde kitle tabanları, köylülük bağlantıları, sahip oldukları olanaklar, hatta askeri aparatları bulunmasına rağmen en büyük tasfiyeye KİP ve KUK örgütleri uğradılar. TKSP ılımlı-reformcu çizgisinde belli bir iç tutarlılık göstererek geri çekilmişti.

Cunta dönemi bir çok gurubun ise giderek marjinalleşmesi ve etkisizleşmesine de yol açtı. Hareketler örgütsüz yakalanmış, "parti" veya "örgüt"ler ise süreci karşılayacak güçte olmadıklarını anlamışlardı. Legalize olmuş, genişlemesine büyümüş ama derinlik kazanamamış örgütler, yoğunlaşan operasyon ve tutuklamalarla militarizmin kolay hedefleri haline gelmişti. Yüzlerce, binlerce kadro gözaltı, tutuklama ve cezaevlerinde işkence ve ateş altında sınav verirken; dışarıda kalan kadrolar da düzenli ya da düzensiz olarak yurtdışına çıkmaktaydılar. Bunların bir kısmı örgütlü geri çekilme, ama büyük bir bölümü telaş içindeki bir kaçıştı.

Böylece hem Türk, hem Kürt devrimci hareketi sürgün ve mültecilikle kitlesel olarak tanıştı. Uzaktan ve biraz da hayali bilgilerle tanınan Avrupa, Ortadoğu ve Güney Kürdistan alanları artık devrimci kadrolar için somut ve gerçek yüzleriyle öğrenilmeye başlandı. Ama buralar da en az sorgu, işkence ve cezaevleri kadar zorlu bir sınav alanları olarak belirmişlerdi.

Bireyler de, örgütler de bu sınavdan kırılıp dökülerek, düşüncede ve eylemde tükenerek ya da kendini bambaşka bir tarzda üreterek yaşamının bir yolunu buldular.

Bu süreçten kendini yenileyerek, atılım yapıp güçlenerek çıkan tek hareket PKK oldu. Diğerleri bambaşka serüvenler yaşayarak küçüldü veya etkilerini yitirdiler. Kimileri kendilerini yeni bir tarzda aşmayı denedi...

Rizgarî, Ala Rizgarî ve Kawa'nın Özgün Tutumları

Cunta dönemini ve 15 Ağustos öncesini anlatırken Rizgarî'nin devrimci tutumuna vurgu yapmak gereği vardır. Çünkü bu husus, genellikle görmezden gelinen ve Rizgarî'nin de pek fazla tanıtımını yapmadığı, dönemin ilkeli devrimci tutumlarına örnek teşkil etmektedir.

Bu süreç aynı zamanda bir devrimci hareket için olabilecek talihsizliklerle doludur. Birincisi; Rizgarî, 12 Eylül'den önce geçirdiği bölünmenin etkilerini aşip toparlanmadan, cunta dönemine örgütsüz yakalanmıştı. İkincisi; 1980'de geçirdiği operasyonlarda önder kadrolarının önemli bir kısmı tutuklanmıştı.

Buna karşın Rizgarî, cuntaya karşı direniş ve mücadele bayrağını yükselteceğini aynı gece (bir Alman gazete ve TV'sine verilen demeçle) ilan eden ilk hareketlerden/örgütlerden biridir. Cunta koşullarında dağılmak bir yana, örgütlenme çalışmalarını sürdürmüştür. Deşifre olan ve aranan kadrolarına yurtdışına çıkma yasağı getiren Rizgarî, örgütlenme çalışmaları için hem Güney Kürdistan'a, hem de Küçük Güney'e (Suriye) seçkin kadrolarını çıkardı.

O dönemde siyasi guruplar SSCB, Arnavutluk ve Çin ekseninde kutuplaşmaları sonucunda aralarında kıyasıya çatışırken, bu kampların dışında duran hareketlerin ise kuşatmaya uğradıkları biliniyor. Özellikle SBKP çizgisi, bölgede kendi inisiyatifi dışında kuş uçurtmuyor; Güney Kürdistan'da Irak Komünist Partisi (IKP), Suriye'de bizzat devletin kendisi El-Muhaberat eliyle ve Filistin örgütleri, cunta koşulları nedeniyle alana giren örgütleri kendi denetimleri ve fiili kuşatma altında tutmak istiyorlardı. Bu kamp içinde konumlanan guruplar ya bu bağımlılık ilişkisini kabulleniyor ya da katlanmak zorunda kalıyorlardı.

Bütün bu koşullara karşı siyasi ve örgütsel bağımsızlığına büyük bir titizlik gösteren Rizgarî, çıktığı alanlarda hiçbir denetim ve bağımlılık ilişkisini kabul etmedi, bu tip bir ilişkiye girmede. Bunun bedelini ise Suriye alanındaki kadrolarının 1981 yılında iki kez tutuklanarak Türkiye'deki askeri rejime iade edilmesiyle ödedi.

Buna karşılık Rizgarî cunta koşullarında örgütlenme, illegal yayın gibi çalışmalarını sürdürdü. 1982 yılında Ankara ve İstanbul'da ciddi eylemler gerçekleştirdi. 1983 yılında Suriye'de bulunan bir kısım kadrolarının KKP-İÖ olarak askeri örgütlenme için Kürdistan'a silahlı çatışmayla girmeleri de kritik bir girişim olarak değerlendirilmelidir. Fakat sonuç olarak başarısız kalmıştır.

Ala Rizgarî de hem Suriye hem Güney Kürdistan'a çekilen guruplardan biriydi. Bu grup da 12 Eylül operasyonlarında birçok kadrosunun tutuklanmasına karşılık, önder kadrolarını ağırlıklı olarak Güney'e taşımayı başarmıştı. Böylece "silahlı mücadele" konsepti için de acil ve kendiliğinden koşullar ortaya çıkmış bulunuyordu. Ne var ki "silahlı mücadele - siyaset" ilişkisinin teorik

öngörülerini aşan, sert realitesi, hiç hesaplanmayan bağımlılık ilişkilerinin ve gerilimlerin ortaya çıkmasını da beraberinde getirdi.

Kadrolar arasındaki gerilim ve siyasetteki bu kırılma, mültecilik koşullarında belli bir süre sonra ayrılıkların daha da derinleşmesine ve Kürdistan'dan uzaklaşarak Avrupa'ya yönelmesine neden oldu. Özellikle YNK ile iyi ilişkiler içinde olmasına rağmen Ala Rizgarî'nin "silahlı mücadele" deneyimi başarılı olmadı ve örgütlenme yavaş yavaş çözüldü.

Bir kısım Ala Rizgari kadrosu ise Avrupa yerine ülkeye dönmeyi yeğleyerek örgütlenmeyi burada geliştirmeyi denedilerse de; Cunta'nın Kürdistan'da yarattığı ortam onların kolayca tecrit edilip yakalanmalarına yol açıyordu. Birçok girişim bu kadroların yakalanmalarıyla sonuçlandı.

İç çatışma ve örgütsel bölünmeler nedeniyle, cunta dönemini dağınık ve bölünmüş biçiminde karşılamak durumunda kalan radikal örgütlerden biri de **Kawa**'dır. Arnavutluk (AEP) çizgisinde karar kılan grup henüz partileşmeden **PSSK** (Peşmergeyên Sora Şoreşa Kurdistan) ve **KPŞK** olarak ikiye bölünmüştü. İdeolojik ve siyasal temele dayanmaktan çok, örgütlenme tarzı ve kadroların niteliğine göre belirlenen bu ayrılık harekete güç kaybetti. Genişlemesini Kürt kent ve kasabalarındaki işsiz ve alt kültür gruplarına yayan, beri yanda aydın ve öğrenci kadrolar da barındıran her iki grup da silahlı mücadele amacı taşıyorlardı.

Onlar da bu güçsüz yapıyla militarizmin darbelerini almaktan kurtulamamışlardı. Fakat bundan daha önemlisi, cephe gerisine çıkmak ve savaşçı bir örgütlenme hazırlığı için Suriye'yi seçen Kawa'nın önder kadrolarının, 1981 yılında Kamışlı'da Suriye ve Türk ordusunun ortak bir operasyonu sonucu topluca katledilmeleridir. Bu trajik olay Ortadoğu'ya açılan grupların karşılaştıkları dayatma, komplo ve tahribatların boyutunu göstermektedir. Kamışlı katliamındaki etkenlerden biri de Kawa'nın "anti-sovyetik" bir grup olarak Suriye politikasına ters düşmesiydi.

5 No'lu Zindan

Sömürgeci militarist rejim, binlerce yurtsever, devrimci ve sosyalist kadroyu, binlerce yurtsever Kürdistan köylüsünü işkenceden geçirdi. Diyarbakir zindanı Kürdistan'daki onlarca işkence ocağının merkezi durumundaydı. Bu insanların ağırlıklı bölümü PKK sempaticileri veya kadrolarından oluşuyordu. Binlerce kişi tutuklandıkları bölgelere göre dosyalara ayrılıp yargılanmaktaydı. Kitlesele yargılanan diğere gruplar da KUK ve DDKD idi. Ayrıca, TKSP, Rizgarî, Ala Rizgarî, Kawa, Dengê Kawa davalarıyla Türk Solundan TKP/ML, HK gibi gruplar bulunmaktaydı. Bunun yanı sıra Siverek olaylarına bağlantılı olarak "Tırşikçiler" olarak adlandırılan Bucak ve Süleymanlı aşiretinin unsurları da yargılanmaktaydı. Ve tabii ki, cunta Kürt kökenli milletvekili ve aydınları ya bireysel ya da yakın gördükleri bir dosyaya yamayarak işkence tezgahından geçirmeyi ihmal etmemekteydi.

Zindanlardaki kitlenin genel köylülük özellikleri, bilinç ve kararlılık öğelerinin zayıflığı, kadroların süreci karşılamadaki zayıflık ve yetmezlikleri; örgütsüz yakalanma ve darbenin yarattığı yıldınlık; sol içi çatışmaların yarattığı dağınıklık ve güvensizlik gibi birçok zaaf karşısında, Devlet olanca gücü ve barbarlığıyla cezaevine yöneldi. Dağınık ve yeteneksiz direnme çabalarına karşın idare 1981 yılına geldiğinde hemen hemen tüm cezaevini "kurallara uydurmuş" teslim almıştı. Bunun da ötesine geçerek önemli sayıda kadro ve sempaticiyi itirafçılaştırmayı başarmış, artık koşulları ihanete zorlamaktaydı. Koyu bir işkence ve vahşet dönemi yaşanmaktaydı.

Buna karşılık sonraki sürecin belirleyicisi haline gelecek olan direnişçi bir çizgi de belirlemeye başlamıştı. Mazlum Doğan'ın intiharı, 1982 Ölüm Orucu Direnişi, 1983 Mayıs'ında Dörtlerin kendilerini yakma eylemi gibi sembolik olarak da güçlü bir etkiler yaratan eylemler bu çizgiyi temsil eder.

Bu Bölümün Sonucu

90'lı yıllarda Kürt siyasi hareketi, Diyarbakir Zindanı ile, Ortadoğu ve Avrupa'daki siyasi göçmenlerin bu süreçteki tavırlarına, yönelimlerine sıkı sıkıya bağılı olarak yeniden biçimlenmiştir.

PKK'nin Filistin'de mevzilenmesiyle elde ettiği imkânları, 15-16 Ağustos 1984'te silahlı mücadele kanalize etmesi; diğere grupların Ortadoğu pratiğinde tutunamayıp Avrupa koşullarına uyum sağlama çabaları, yeni dönemin çok daha farklı biçimler üzerinde gelişmesinde etkili oldu. PKK silahlı mücadele sayesinde Kürdistan köylülüğünden kitlesele bir destek alırken ve geleneksel yurtseverin ise teveccühünü kazanırken; Rizgarî de dahil diğere örgütlenmeler özellikle ülkedeki tabanlarını önemli ölçüde kaybetti veya oldukça gerilediler.

Rizgarî'nin (Ala Rizgarî dâhil) Kürt ulusal demokratik hareketinin bağımsız bir ideolojik-siyasal zemine oturmasında önemli katkıları olduğunu düşünüyorum. Kürt sosyalist grupları çok uzun süre Türk solundan ayrı ve bağımsız örgütlenmeyi reddettiler. Kürt ulusal demokratik hareketinin kendi bağımsız ve güçlü iç dinamikleri olduğu, buraya yaslanmak gerektiği ısrarla vurgulandı. Kürdistan devriminin kendine özgü teorik tezleri tarihsel perspektifi olması gerektiği ve bunun yeterince güçlü

kaynakları bulunduğu da ortaya konuldu. Rizgarî tarafından savunulup tartişılan tezlerin PKK dahil birçok Kürdistanlı grubu etkileyip değiştirdiğini söyleyebilirim.

Kürt ulusal demokratik hareketine ait anti-sömürgecilik, bağımsız örgütlenme, ayrılma hakkı, Kemalizm ve resmi ideoloji eleştirileri gibi birçok temel tezin, Türk soluna, sosyalistlerine, demokratlarına aktarılmasında da ciddi bir etkisi olmuştur.

Olumsuzluğu ise teorik ve ideolojik mücadeledeki radikalizme rağmen bunu siyasi bir gc ve örgütsel formlara dnştremeyişidir; böylece birçok yetişkin kadro siyaset dışına düşmüş veya kendi nosyonları dışında yapılarla hareket etmek zorunda kalmışlardır.

Rizgarî hareketi sömürgeci metropollerdeki ğrenci gençlik ve aydınlar, bazı meslek grupları içinde gelişmiş ama asıl hedef kitlesi olana Kürdistan'a nüfuz edememiştir. Ne Őehirlerdeki Kürt işçilerine ne de Kürt kyllğne... Adana'nın kenar semtlerinde, Tatvan, Varto, Malazgirt, Ergani gibi bazı lokal alanlarda kasaba düzeyinde gelişmeler kalıcı ve etkili olamadı.

Kürt ulusal hareketinin ana gövdesi olan Kürt köylülüğü ve kent yoksullarına ulaşılamadı, onların dilinden konuşup, onları örgütleyen bir yapı oluşturulamadı. Programatik olarak öngörmesine rağmen silahlı mücadeleyi rgtleyemedi.

Tüm bunlar bir dönemin siyasi kadrolarının gençlik hevesiyle bol bol konuşan ama söylediklerini yapamayan insanlar olarak kitlede güvensiz bir profil edinmesine neden oldu.

Sınıf mücadelesi, sınıf ideolojisi ve sınıf rgt düzeyinde hareket edilmesine rağmen, sınıfın (köylüler, kır yada kent yoksulları, işçiler, sendikalar gibi) kendi özgün talepleri içinde rgtlendirilmesine girişilmemesi, politikalar geliştirilmemiş olması da bir başka açmaz oluşturmaktadır. Günümüzde sömürgeci metropollerin varoşlarını dolduran Kürdistanlı kır yoksullarının önemli ölçüde hem sınıf hem de ulusal demokratik taleplerin dışında kalmasında bu ihmalin rolü büyük olmalı. Bu da örgütlerin asıl olarak ulusal demokratik kitlesel bir zeminde durdukları, Marksizmin daha çok siyasi bir retorik olarak kullanıldığını gösteren bir olgu.

Bundandır ki, 12 Eylül rejiminin yarattığı tahribatların zerine Doğu Bloku'nun çözülmesi süreçlerinin hemen ardından sosyalist söylemin hızla ve rahatlıkla terk edilebilmesi oldukça kolay oldu.

Diğer örgütlerin de Rizgarî gibi kendi hedef kitlelerinin uzağında kalmaları, söylemlerini pratiğe geiremeyişleri; siyasi boşluğun PKK tarafından doldurulmasını kolaylaştırdı. Siz siyasi bir özne olmayı başaramadığınız zaman, bu boşluk başka biçimde yerini doldurmakta gecikmez.

Rizgarî dahil diğer Kürt örgütlenmeleri de kendi sosyal ve siyasi tabanlarıyla, hedef kitleleriyle sağlıklı ilişkiler geliştirebilmiş olsaydı; ulusal demokratik mücadele daha büyük gelişmeler sağlaya sağlayabilirdi. Tekçi bir örgütsel yapı değil, demokratik bir ğlculuk egemen olabilirdi.

Recep Maraşlı

mesafe / üç aylık sosyalist dergi, Sayı-4, s.68 - 93, Bahar | 2010 - İstanbul

www.gelawej.net 2006
Yazışma Adresi: info@gelawej.net